

RAZPRAVE IN RAZISKAVE 1

VARSTVO
NARAVNE IN KULTURNE KRAJINE
V TRIGLAVSKEM NARODNEM PARKU

TRIGLAVSKI NARODNI PARK
Bled, 1992

Strokovna knjižnica Triglavskega narodnega parka
RAZPRAVE IN RAZISKAVE 1

VARSTVO
NARAVNE IN KULTURNE KRAJINE
V TRIGLAVSKEM NARODNEM PARKU
Analiza stanja 1981-1991 in cilji bodoče ureditve

TRIGLAVSKI NARODNI PARK
Bled, 1992

Gradivo so pripravili: Janez Bizjak, dipl. inž. arh., Triglavski narodni park (koordinacija)
Saša Dalla Valle, dipl. inž. arh., Urbanistični inštitut Republike Slovenije
Miha Marenče, dipl. inž. gozd., Triglavski narodni park
mag. Breda Ogorelec, dipl. geogr., Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Konzultacije: Martin Šolar, dipl. inž. gozd., Triglavski narodni park
Mladen Berginc, dipl. pravnik, Triglavski narodni park
dr. Hans Bibelriether, Nationalpark Bayerischer Wald
Marjan Debelak, dipl. inž. arh.
Marta Debelak, dipl. inž. arh.
Jelka Habjan, dipl. inž. kraj. arh., Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine Republike Slovenije
Stane Peterlin, dipl. biol., Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije
Peter Skoberne, dipl. biol., Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine Republike Slovenije
Marija Zupančič Vičar, dipl. inž. gr., Triglavski narodni park

Izdelava kart: Saša Dalla Valle, dipl. inž. arh.
Ana Ilar, tehn. risar

Lektor: mag. Peter Weiss, prof. slovenščine

Oblikovanje: Saša Dalla Valle

UDK 712.23(497.12)
719:504.06(497.12)

Raziskavo Varstvo naravne in kulturne krajine v Triglavskem narodnem parku sta financirala javni zavod Triglavski narodni park in Ministrstvo za varstvo okolja in urejanje prostora Republike Slovenije.

Izdal: Triglavski narodni park, Kidričeva 2, Bled
Urednik zbirke: Janez Bizjak

Tisk: Medium, Zabreznica, in Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Bled, 1992

100% recikliran papir

Publikacija šteje med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne številke 3, za katero se plačuje prometni davek od prometa proizvodov po stopnji 5% (mnenje Urada vlade za informiranje Republike Slovenije št. 23/36-93 z dne 29. 1. 1993).

VSEBINA

Predgovor	5
0. Uvod	7
1. Cilji bodoče ureditve Triglavskega narodnega parka	9
1.1 Splošno	9
1.2 Cilji - koncept 2020	10
1.3 Prioritetne naloge	11
2. Mednarodni dogovori	13
3. Analiza stanja v obdobju 1981-1991	15
3.1 Vplivi onesnaženja in obremenitve okolja, spremembe naravnega ekosistema	17
3.2 Vizualne motnje	31
3.3 Ohranjena naravna območja in izjemne kvalitete	41
4. Neskladnosti med stanjem in zakonom ter konvencijami	45
4.1 Neskladnosti med sedanjo rabo prostora in obstoječim varstvenim režimom	45
4.2 Neskladnosti z režimi mednarodne definicije narodnega parka	49
5. Bodoča ureditev Triglavskega narodnega parka	55
5.1 Varstvena območja	55
5.2 Varstvena območja - predlog sprememb	59
6. Zaključek	63
Povzetek, Summary	64
Viri	71
Seznam slik	72
Priloge:	
Priloga 1: Naravovarstvena analiza planinskih postojank, obisk v Triglavskem narodnem parku	73
Priloga 2: Izvleček iz zakona o Triglavskem narodnem parku (1981)	77
Kartografski prikazi:	
Karta 1: Viri onesnaženja in obremenitve okolja	
Karta 2: Vizualne motnje	
Karta 3: Ohranjena naravna območja in izjemne kvalitete	
Karta 4: Neskladnosti med sedanjo rabo prostora in obstoječim varstvenim režimom	
Karta 5: Neskladnosti z mednarodno definicijo narodnih parkov (IUCN)	
Karta 6: Varstvena območja	
Karta 7: Varstvena območja - II. faza	

Karte so izdelane tudi v merilu 1 : 50.000 v treh izvodih, ki so arhivirani pri Triglavskem narodnem parku, Ministrstvu za varstvo okolja in urejanje prostora Republike Slovenije in Urbanističnem inštitutu Republike Slovenije.

PREDGOVOR

Osemdeseta leta označuje krepitev planetarne in lokalne ekološke zavesti kot odgovor na zaskrbljujoče razsežnosti nebrzdanega ropanja omejenih naravnih virov in pretresljivih posledic onesnaževanja. Lahko le upamo, da bo spoznanje o nepremakljivosti naravnih omejitev materialnega razvoja in potrošništva v devetdesetih letih dovolj zgodaj preraslo v spreminjanje življenjskega stila prebivalcev razvitih držav.

Prihajajoče, drugo desetletje obstoja Triglavskega narodnega parka pa bo moralo prinesiti vrsto korenitih sprememb, saj upravljalci parka vse težje obvladujejo podedovane in nove razvojno-varstvene konflikte. Predvsem pa se bo samostojna država Slovenija morala odločiti ali v resnici, kot evropsko naravnana država, sprejema in upošteva vsa strokovna priporočila in mednarodne dogovore o resničnem varovanju osrčja Alp. In na tej osnovi prevzeti obveznosti, ki bodo naklonjene naravi in prebivalcem parka.

Dr. Dušan Plut,
predsednik Sveta
Triglavskega narodnega parka

Razprave in raziskave je zbirka strokovnih publikacij s področja varstva narave in kulturne dediščine na območju prvega - in doslej edinega - narodnega parka v Sloveniji. S prvim zvezkom uresničujemo začetek dolgoletnega načrta o strokovni knjižnici Triglavskega narodnega parka. Po načelu "Kar je zapisano, ostane" je osnovni namen strokovne zbirke oteti pred pozabo vse, kar je v narodnem parku pomembno, vredno in potrebno dokumentirati.

V zbirki bodo objavljene raziskave, razprave, poročila in dokumenti z različnih področij: narava in okolje, kultura in zgodovina ter gospodarstvo. Javni zavod Triglavski narodni park je organizacija za varstvo, zadolžena tudi za raziskovalne, izobraževalne in vzgojne naloge. S serijo publikacij želimo spodbuditi kvalitetnejše reševanje strokovnih dilem, povezanih z narodnim parkom. Predvsem pa želimo, da bi strokovna spoznanja imela ustrezen odziv v javnosti in s tem prispevala k večji ozaveščenosti o ciljih, vrednotah in pomenu Triglavskega narodnega parka.

Janez Bizjak,
direktor Triglavskega narodnega parka

0. UVOD

V prvem zvezku serije Razprave in raziskave objavljamo dopolnjene rezultate raziskave, ki sta jo skupno financirala Triglavski narodni park in Ministrstvo za varstvo okolja in urejanje prostora Republike Slovenije.

Namen publikacije je predstaviti cilje bodoče ureditve Triglavskega narodnega parka, ki izhajajo iz mednarodnih dogovorov in iz analize stanja v narodnem parku v obdobju 1981-1991.

Objavljeno gradivo je prvi del strokovnih podlag za dopolnitev zakona o Triglavskem narodnem parku, namenjeno pa je predvsem strokovni javnosti.

Cilji ureditve, predstavljeni v tej raziskavi, odražajo strokovna stališča varstvene organizacije Triglavski narodni park in drugih strokovnjakov z naravovarstvenega področja ter povzetek mednarodnih dogovorov. Predstavitvi strokovnih pogledov bodo sledili postopki usklajevanja, katerih rezultat bo verjetno dogovor med strokovnimi predlogi in zmožnostmi države.

1. CILJI BODOČE UREDITVE TRIGLAV- SKEGA NARODNEGA PARKA

1.1 Splošno

Triglavski narodni park je bil zavarovan z namenom, da se ohranijo izjemne naravne in kulturne vrednote osrednjega dela Julijskih Alp.

Nova spoznanja na področju varstva gorskega sveta pri nas in na tujem ter rezultati analize stanja v preteklem desetletju kažejo, da veljavna ureditev ne ustreza več in da bodo potrebne dopolnitve sedanjega sistema varstva. Sestaviti bomo morali jasen koncept varstva, rabe in razvoja ter pri tem upoštevati pravila obnašanja v sosednjih državah in mednarodne dogovore. Jasna zasnova varstva naj pomeni slovo od sedanjega sprenevedanja in dvojnih meril.

Novi koncept bo vgrajen v spremembe in dopolnitve veljavnega zakona o Triglavskem narodnem parku, predvsem pa bi se moral odraziti v dejanskem ravnanju države in tistih, ki gospodarijo v tem prostoru (javni sektor, domače prebivalstvo in drugi lastniki).

1.2 Cilji - koncept 2020

Varstvo v Triglavskem narodnem parku bo urejeno skladno z mednarodnimi dogovori in strokovnimi priporočili.

Dolgoročni cilj Triglavskega narodnega parka je ureditev varstva skladno z definicijami varstvenih območij po IUCN* (gl. poglavje 2):

- da bo kategoriji narodnega parka (tj. II. kategorija IUCN) ustrezalo osrednje območje Triglavskega narodnega parka,
- da bo kategoriji zavarovane krajine (tj. V. kategorija IUCN) ustrezalo robno območje Triglavskega narodnega parka,
- da bodo kategoriji naravnih rezervatov (tj. I. kategorija IUCN) ustrezala manjša zaključena območja v osrednjem in robnem območju Triglavskega narodnega parka.

V območjih strožjega varstva (II. kategorija IUCN) to pomeni:

- da v območju narodnega parka ni nobene rabe naravnih dobrin oz. gospodarske rabe prostora,
- da je v narodnem parku naravi prepuščeno, da dela po svojih zakonih, in da je omogočen postopen prehod v naravno stanje,
- da posegi v naravo (neživo in živo) niso dovoljeni,
- da iz območja narodnega parka ni mogoče ničesar odnesti niti v njem ničesar pustiti,
- da je obiskovanje, spoznavanje in raziskovanje narodnega parka posebej urejeno in usmerjeno ter namenjeno vzgojnim ciljem.

Vzpostavitev blažjega varstvenega režima v območju V. kategorije pa pomeni:

- sonaravno gospodarjenje z naravnimi dobrinami za zagotovitev normalnih življenjskih razmer domačega prebivalstva,
- naravi in okolju prijazen turizem,
- pospeševanje in spodbujanje

alternativnih gospodarskih oblik, skladnih z naravo in okoljem (npr. biokmetijstvo, domača obrt),
- prednost domačemu prebivalstvu pri razvojnih programih.

Predlog temelji na konceptu narodnega parka, ki je sestavljen iz območij z različnimi cilji in režimi varstva, kljub temu pa bi imelo tudi v prihodnje celotno območje status narodnega parka.

* World Conservation Union (IUCN) - Svetovna zveza za varstvo narave in naravnih dobrin pri UNESCO.

1.3 Prioritetne naloge

Da bi dosegli dolgoročni cilj, to je stanje, ki bo skladno z definicijo IUCN za narodne parke in zavarovano krajino, predvideva **strategija** naslednje ukrepe:

1. Takojšnje uveljavljanje varstvenih ukrepov, skladnih z definicijo IUCN (II. kategorija po definiciji IUCN) v tistih območjih, kjer je to mogoče že danes brez posebnih dodatnih sprememb - to so zlasti območja, kjer že sedaj ni nobenega komercialnega izkoriščanja.
2. Do leta 1995 doseči varstveni režim narodnega parka (II. kategorija) na površini 12.000 ha.
3. Do leta 2000 doseči status narodnega parka (II. kategorija) na površini 20.000 ha.
4. Do leta 2020 doseči status narodnega parka (II. kategorija) v mejah osrednjega območja Triglavskega narodnega parka.

Navedeni cilji zahtevajo tudi usklajevanje oz. dopolnitev sedanjega zakona o Triglavskem narodnem parku, kar naj bi bilo uresničeno v dveh letih, če bo v tem času urejena sistemska zakonodaja na področju varstva narave.

2. MEDNARODNI DOGOVORI

S področja varstva narave navajamo tri mednarodne konvencije, ki neposredno urejajo obveznosti držav podpisnic glede varstva naravnega okolja.

Konvencija o varstvu evropskega rastlinstva, živalstva in naravnih habitatov, imenovana tudi Bernska konvencija (1979), je osnova za usklajeno varstvo biološke raznovrstnosti v Evropi. Odgovorna ustanova je Svet Evrope. Slovenija konvencije še ni podpisala.

Alpska konvencija (1991) je mednarodni dogovor o sodelovanju pri raziskovanju in varovanju alpskega prostora. Odgovorna ustanova je ministrska konferenca držav podpisnic. Konvencija je bila podpisana v Salzburgu. Slovenija je ni podpisala, ker v tem času še ni bila mednarodno priznana. Konvencija predvideva podrobnejšo obravnavo v protokolih, ki so v pripravi.

Konvencija o biološki raznovrstnosti (1992) je dogovor o varovanju rastlinskih in živalskih vrst ter njihovih habitatov. Odgovorna ustanova je UNESCO/UNEP. Slovenija je konvencijo podpisala, ni je pa še ratificirala.

Poleg konvencij so velikega pomena tudi **mednarodne definicije** posebnih kategorij zavarovanih naravnih območij. Najpomembnejše so definicije, ki jih je v okviru Unesca določila IUCN. Klasifikacijski sistem pripravlja tudi Evropska skupnost, a je zaenkrat še v fazi predloga. V veliki meri se naslanja na definicije IUCN (za narodni park jo prevzema; gl. Inventar, str. 33), zato ga na tem mestu ne navajamo.

Povzemamo opise dveh definicij IUCN, ki sta pomembni za bodoče urejanje Triglavskega narodnega parka (povzeto po kongresnih gradivih, Caracas, 1992).

Definicija II. varstvene kategorije se glasi: "**NARODNI PARK** je sorazmerno veliko naravno območje, namenjeno:

- varstvu ekološke integritete enega ali več ekosistemov za to in prihodnje generacije,
- omejitvi/izključitvi kakršnega koli izkoriščanja naravnih dobrin ali intenzivne rabe prostora in
- zadovoljevanju duhovnih, znanstvenih, izobraževalnih, vzgojnih in z naravo skladnih rekreacijskih možnosti.

Merila za izbor:
Narodni park naj obsega značilne primere glavnih doslej večidel neprizadetih naravnih območij ali značilnosti, kjer so rastlinstvo in živalstvo, geomorfološka območja in habitati posebnega duhovnega, znanstvenega, izobraževalnega, vzgojnega in rekreacijskega pomena. Območje naj bo dovolj veliko, da bo združevalo enega ali več celovitih ekosistemov, neprizadetih s človekovo prisotnostjo ali izkoriščanjem.

Organizacijske odgovornosti:
Lastništvo in upravljanje naj bo v pristojnosti najvišjega državnega organa.

Cilji upravljanja:

- varstvo naravnih in krajinskih območij narodnega ali mednarodnega pomena za duhovne, znanstvene, izobraževalne, vzgojne, rekreacijske ali turistične namene;
- ohranjanje značilnih primerov fiziografskih območij, biotskih združb, genetskih virov in primerkov v kar najbolj naravni obliki, da bi zagotovili ekološko stabilnost in raznovrstnost;
- urejanje in usmerjanje omejenega obiska javnosti za duhovne, izobraževalne, kulturne in rekrea-

cijske namene tako, da bodo območja ohranjena v naravnem ali skoraj naravnem stanju;

- izločanje in preprečevanje izkoriščanja ali rabe, ki je škodljiva namenu parka, in ohranjanje spoštovanja ekoloških ali estetskih lastnosti, ki so upravičile zavarovanje območja."

Definicija V. kategorije IUCN pa pravi: "**ZAVAROVANA KRAJINA** (Protected Landscape) je območje, kjer je harmoničen odnos med ljudmi in naravo ustvaril vizualno atraktivno območje z enkratnim ali nenavadnim poselitvenim vzorcem, vključujoč vasi in mala mesta primerne velikosti in/ali tradicionalne načine gospodarjenja, povezane z neintenzivnimi vrstami kmetijstva, pašne, gozdarstva ali ribolova.

Kriteriji za izbor:
Območje naj vsebuje pokrajine velike vizualne kvalitete skupaj s pojavi izrednih ali tradicionalnih vzorcev obdelovanja zemljišč in družbeno organizacijo, izpričano v naseljih, krajevnih običajih in verovanjih. Območje naj nudi možnosti za javno uživanje v okviru svojega normalnega načina življenja in gospodarskih dejavnosti.

Organizacijska odgovornost:
Območje je lahko v lasti javne ustanove, vendar pogosteje zajema mozaik javne in privatne lastnine, ki jo upravljajo številni različni režimi. Ti režimi naj bodo odvisni od take stopnje nadzora (podprtega z javnimi subvencijami), ki bo ustrezno zagotavljala dolgoročno ohranjanje kvalitete krajine ter pomembnih lokalnih običajev in verovanj.

Cilji upravljanja:

- ohranjati harmoničen odnos med naravo in kulturo s pomočjo kvalitetne krajine, nadaljevanja tradicionalnih rab, načinov gradnje ter družbenih in kulturnih manifestacij;
- podpirati običajen način življenja in gospodarjenja, ki je skladen z

naravo, in ohranjanje družbene in kulturne avtentičnosti;

- odstraniti, kjer je potrebno, in preprečevati rabe tal in dejavnosti, ki so neprimerne glede na merilo in/ali lastnosti;
- zagotavljati možnosti za javno uživanje, tj. rekreacijo in turizem, na način in v obsegu, ki ustreza bistvenim kvaliteta območja;
- podpirati znanstvene, izobraževalne in vzgojne dejavnosti, ki bodo prispevale k dolgoročnim koristim za lokalno prebivalstvo in k razvijanju javne podpore za zaščito okolja v območjih."

Primerjava med sedanjo zakonsko ureditvijo pri nas in definicijo narodnega parka po IUCN pokaže, da slednja zahteva mnogo strožji režim, predvsem pa izključuje kakršno koli izkoriščanje naravnih dobrin ali intenzivno rabo prostora (gl. poglavje 4.2).

Poleg tega upravljanje takega narodnega parka zahteva, da država krije stroške varstva in urejanja.

3. ANALIZA STANJA V OBDOBJU 1981-1991

Analiza stanja obravnava obdobje v letih 1981-1991, tj. prvo desetletje obstoja Triglavskega narodnega parka v sedanjih mejah.

Namen analize je ugotoviti, ali so se kvalitete območja narodnega parka (narave in kulturne krajine) ohranile ali pa imajo človekove dejavnosti take posledice, da so kvalitete močno prizadete.

Rezultati analize so nam omogočili, da smo dejansko stanje narave in kulturne krajine primerjali z obstoječim varstvenim režimom in z ureditvijo, ki jo določajo mednarodni dogovori.

Analiza temelji:

- na spoznanjih in izkušnjah javnega zavoda Triglavski narodni park in
- na raziskavah, ki so jih opravili Inštitut za biologijo ter Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, Hidrometeorološki zavod Republike Slovenije in Urbanistični inštitut Republike Slovenije, ter na podatkih vodno-gospodarske inšpekcijske službe.

Zakon o Triglavskem narodnem parku je bil sprejet leta 1981; v njegovih mejah se je znašlo mnogo dejavnosti, ki ne sodijo v park, in prostorskih problemov, podedovanih iz preteklosti.

Ob razglasitvi zakona o Triglavskem narodnem parku nekatere dejavnosti v območju narodnega parka niso bile usklajene z naravovarstvenimi cilji:

- gozdarstvo,
- kmetijstvo,
- lov in ribolov,
- vodno gospodarstvo in hudourništvu,

- turizem,
- promet in prometna infrastruktura,
- komunalna in energetska infrastruktura ter
- urejanje prostora in upravljanje s prostorom.

Naštete dejavnosti se večinoma niso odvijale skladno s cilji varstva narave in z deklariranimi parkovnimi načeli. Ostale so pretežno avtonomne, podrejene lastnim, pogosto zgolj kratkoročnim profitnim ciljem in lastni področni zakonodaji.

Neuskkljenost teh dejavnosti z naravovarstvenimi oz. parkovnimi cilji povzroča konflikte, ki so iz leta v leto večji in vse težje obvladljivi.

Pri večini prostorskih posegov oz. ureditev so naravovarstveni in parkovni interesi podrejeni drugim gospodarskim interesom. Prostor narodnega parka s tem izgublja svojo izjemno kvaliteto ter najbolj vitalne in najpomembnejše parkovne vsebine.

Neenotno upravljanje s prostorom in z naravnimi dobrinami v Triglavskem narodnem parku (3 občine in vsaj 14 področnih upravljavcev) povečuje heterogenost urejanja in upravljanja, kar je dodaten vzrok razvrednotenja prostora in stopnjevanja problemov.

Analiza stanja je sestavljena iz prikaza problemov in kvalitet. **S problemi** označujemo tiste vplive človekove dejavnosti v Triglavskem narodnem parku in okolici, ki imajo negativne posledice za naravo in okolje ter za podobo pokrajine (naravne in kulturne) v Triglavskem narodnem parku.

Najprej so predstavljeni viri onesnaževanja, obremenitve okolja ter spremembe naravnega ekosistema, nato pa vizualne motnje, tj. pojavi, ki znižujejo kvaliteto podobe krajine.

Od **kvalitet** v tej analizi prikazujemo tiste, ki so potencial za bodoče urejanje, to pa so ohranjena naravna območja (gozdni rezervati in mirna območja) in ohranjena območja kvalitetne kulturne krajine.

Navedeni so le problemi, ki so še vedno prisotni, ne pa tudi tisti, ki so bili do konca leta 1991 že razrešeni.

Pojasnilo: V poglavjih, ki sledijo, vrstni red dejavnosti ne pomeni rangiranja glede na stopnjo onesnaževanja, ki jo povzroča, temveč so dejavnosti našteje po ustaljenem zaporedju: primarne, sekundarne, terciarne in kvartarne.

Analiza stanja je prikazana na kartah 1, 2 in 3.

3.1 Viri onesnaženja, obremenitev okolja in sprememb naravnega ekosistema

(Karta 1)

Onesnaženje okolja v Triglavskem narodnem parku povzročajo viri, ki ležijo v parku, pa tudi viri emisij v bližnji in daljni okolici.

Imisije, ki v park prihajajo od drugod, povzročajo rudarstvo in industrija (v parku ju ni) ter energetika in promet. Velik vpliv na razmere v Triglavskem narodnem parku imajo čezmejni vplivi iz sosednjih držav, predvsem iz Italije.

Imisije lokalnega izvora pa povzročajo človekove dejavnosti, ki izkoriščajo tu prisotne naravne vire (ribolov, gozdarstvo, kmetijstvo, energetika, turizem), promet (lokalni in tranzitni) in poselitev (trajna in začasna).

Poleg dejanskega onesnaževanja so v parku prisotni objekti in naprave, ki so potencialni vir onesnaženja (v primeru okvare). Mednje štejejo zlasti mehanizacija in prometna sredstva (gozdna, kmetijska, na smučiščih, osebni promet) in energetske naprave (dizelski agregati).

Kartografsko so prikazani bodisi viri onesnaženja (točkovno, linijsko ali ploskovno) ali ogrožena območja.

Poleg onesnaževanja ima negativne posledice tudi spreminjanje naravnega ekosistema zaradi drugih vplivov človeka/rabe, npr. paše, gospodarskega izkoriščanja gozdov, gnojenja, vodnih regulacij ...

3.1.1 OGOŽENI NARAVNI ELEMENTI

Analiza je pokazala, da so zaradi vpliva človeka prizadeti vsi elementi naravnega okolja:

- zrak,
- voda (tekoča, stoječa in podtalnica),
- relief,
- tla,
- rastlinstvo in
- živalstvo.

Praviloma so elementi prizadeti le v manjših območjih v okolici vira onesnaževanja ali v območju, kjer se posamezna človekova dejavnost odvija.

V gorskem svetu je vplivov sorazmerno malo, povzročajo pa jih predvsem promet, turizem in rekreacija. Številni in obsežni pa so vplivi v dolinskem svetu (kmetijstvo, ribolov, poselitev, promet, turizem in rekreacija).

Zrak

Zrak je občasno onesnažen na celotnem območju narodnega parka (regionalno ali čezmejno onesnaženje), pogosto in bolj izrazito pa v območju ali v neposredni bližini cestnih koridorjev.

Voda

Voda je dokaj močno onesnažena, kljub temu da vsa izvira v območju Triglavskega narodnega parka.

Viri **dejanskega** onesnaženja voda so čezmejne zračne emisije, ribolov (ribogojnici), kmetijstvo (gnojenje, kemična zaščitna sredstva in hlevi), gozdarstvo (mehanizacija), rudarstvo (Rabelj v Italiji), promet, turizem in rekreacija ter stalna in občasna poselitev.

Viri **potencialnega** onesnaženja voda pa so promet, mehanizacija

(gozdna, kmetijska, na smučiščih), hlevi in planinske kočice, in sicer zaradi nevarnosti izliva naftnih derivatov, gnojnice ali fekalnih voda in zaradi neurejenih smetišč.

Najbolj onesnažene tekoče in stoječe vode so:

- Koritnica,
- Bohinjsko jezero in nekatera visokogorska jezera (Črno, Dvojno triglavsko, Krnsko in Dupeljsko jezero, Jezero v Lužnici in Jezero na Planini pri Jezeru).

Reka Koritnica. Od izvira pritoka Roja pri Logu pod Mangrtom do sotočja z reko Sočo je Koritnica najbolj zastrupljena reka v Triglavskem narodnem parku: nasičenost s težkimi kovinami nekajkrat presega dovoljene meje, prisotna je tudi radioaktivnost, ki je v mejah dovoljenega. Izvor zastrupitev je rudnik Rabelj v sosednji Italiji. Odpadne (separacijske) vode iz tega rudnika so bile na našo stran preusmerjene v začetku 70. let; vode tečejo vzdolž podzemnega predora, ki je v preteklosti služil za prevoz rudarjev iz Loga v Rabelj.

Koritnica je bila pred tem znana po ribjem bogastvu; zdaj je kot mrtvo, sterilno korito; njena kalnost postopoma izginja do trdnjave Kluže.

Okoljevarstveni problemi Koritnice imajo strateško razsežnost: kot pritok reke Soče napaja podtalnico po vsej Soški dolini.

Obljubljeno in v letu 1992 uresničeno zaprtje rudnika ni v celoti rešilo problema, saj gre za nasičenost proda, struge in obrežnih območij s težkimi kovinami, ki se spirajo v Sočo in po njej navzdol.

Koritnica je izjemen primer na svetu, ko je ekološko škodljiva dejavnost neke države (v tem primeru Italije) zastrupljala reko v narodnem parku sosednje države.

Slika 1:
Izvir Roje nad pokopališčem pri Logu pod Mangrtom / The source of Roja.

Bohinjsko jezero. Poleg reke Koritnice je to največji ekološki problem na vodah Triglavskega narodnega parka. Onesnaženost Bohinjskega jezera dobiva iz leta v leto bolj katastrofalno podobo. Stalne analize opravlja Inštitut za biologijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani.

Meritve so pokazale naslednje:

- koncentracije hranilnih snovi v jezerski vodi in v pritokih so povečane,
- bilanca hranilnih snovi kaže, da v jezero več polutantov priteka kot odteka, zato se le-ti kopičijo,
- bakteriološka slika pritokov jezera kaže, da v jezero pritekajo komunalne odplake,
- največji problem so (verjetno) akumulirani polutanti v podlagi v gravitacijskem območju jezera.

Posledice so:

- spremenjena biologija jezera (prisotne so rastline in živali, ki so značilne za onesnažena jezera, npr. ostriz, koreselj, fitoplanktonske vrste),
- prisotne so alge, ki v določenih ekoloških razmerah lahko povzročijo cvetenje jezera,
- občasno se na vodni gladini pojavljajo bele in črne prevleke kot posledica zračnega in komunalnega onesnaženja (Vrhovšek idr., str. 63).

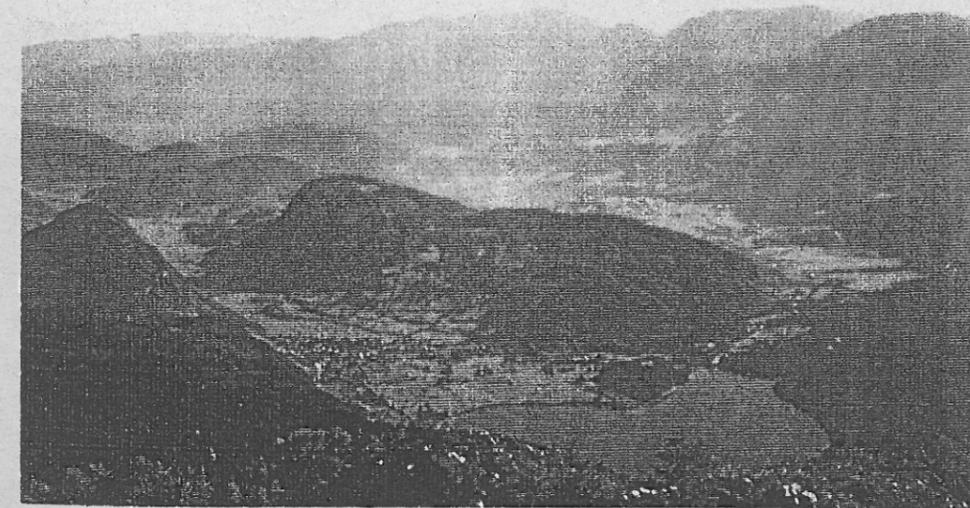
Viri onesnaženja so:

- neurejena kanalizacija počitniškega in turističnega naselja Ukanc,
- hotelska pralnica,
- avtokamp,
- divji taborni prostori Zveze tabornikov Slovenije nad avtokampom,
- hotela Bellevue in Podvogel,
- ribogojnica,
- kmetijstvo ob jezeru,
- cesta in promet ob jezeru,
- onesnažene vode iz visokogorja,
- zračna polucija iz sosednjih območij in iz območij izven Slovenije (občasno).

Sanacijski program, izdelan in sprejet leta 1989, se do konca leta 1991 ni uresničeval.

Brez kanalizacijskega kolektorja od Ukanca do Ribčevega Laza (sedaj je kanalizacija urejena od hotela Pod Voglom do Ribčevega Laza), predvsem pa brez drugačnega turističnega in prometnega koncepta za celotno območje jezera se stanje ne bo izboljšalo. Sedanja turistično-prometna ureditev ob Bohinjskem jezeru je posledica dejanskega stanja in je v popolnem nasprotju s cilji in z ureditvijo narodnega parka. Prometni režim ob Bohinjskem jezeru, vpeljan v sezonah leta 1991 in 1992, je promet delno zmanjšal in tako zmanjšal onesnaženje, a tudi ta ureditev še ni optimalna.

Slika 2:
Bohinjsko jezero / Lake Bohinj.

Visokogorska jezera (Triglavska, Krnska, Kriška). Meritve Inštituta za biologijo Univerze v Ljubljani kažejo največjo onesnaženost za:

- Črno jezero,
- Dvojno triglavsko jezero (pri koči),
- Krnsko in Dupeljsko jezero.

Analiza Kriških jezer še ni bila opravljena.

Domnevni glavni viri onesnaženja visokogorskih jezer so:

- zračne imisije,
- bližnje planinske postojanke z neurejenimi sanitarnimi in kuhinjskimi odplakami,
- pašništvo (Planina pri Jezeru, Krnsko jezero) in
- kopalci.

Ostale onesnažene tekoče vode so:

- izvir Savice,
- izvir Soče,
- reka Radovna skozi sotesko Vintgar (vzrok je neurejena kanalizacija naselij Gorje in Krnica) in
- Mostnica (vzrok je gnojenje kmetijskih površin na Vojah).

Območja, kjer je **podtalnica** dejanski ali potencialni vodni vir, a je že onesnažena, so:

- Radovna,
- Pokljuka in
- Mežakla.

Vzroki dejanskega in možnega onesnaženja podtalnice z naftnimi derivati so:

- traktorji (v gozdovih in na kmetijskih površinah),
- gozdna mehanizacija,
- snežni teptalci (Vršič, Žagarjev graben, Pokljuka, Zatrnik, Tamar, Log pod Mangrtom),
- dizelski agregati pri planinskih postojankah,
- motorizirani obiskovalci,
- skladišča goriv in olj (Pokljuka in Mežakla) ter
- letalski promet (nesreče, prevoz goriv).

Slika 3:
Dvojno Triglavsko jezero
/Double Triglav Lake.

Relief in tla

Naravno oblikovanost terena spreminjajo:

- širitev obstoječih prometnih poti ali izgradnja novih (kmetijske, gozdne in ostale prometnice),
- urejanje kmetijskih zemljišč, zlasti izravnave grbinastih travnikov,
- vodnogospodarske ureditve (npr. ureditve hudourniških strug),
- poselitev,
- turistične in rekreacijske naprave in ureditve,
- energetika (male hidroelektrarne).

Slika 4:
Urejanje ceste in vodnogospodarske ureditve / Road reconstruction and water-management in Voje.

Slika 5:
Zemeljska dela za stanovanjsko gradnjo na moreni nad Staro Fužino / Earth works on a moraine at Stara Fužina.

Spremembe reliefa sicer ne pomenijo onesnaženja okolja, so pa poseg v naravne razmere in povečujejo ranljivost pokrajine.

Večina navedenih dejavnosti tudi spremeni sestavo tal ali tla v celoti odstrani.

Rastlinstvo in živalstvo

Praviloma se vse spremembe abiotičnih elementov ekosistema posredno odražajo tudi v spremembah živega sveta, saj se spremenijo razmere za življenje. Dejavnosti, ki neposredno vplivajo na rastlinski in živalski svet, pa so:

- lov in ribolov,
- gozdarstvo,
- kmetijstvo,
- vodno gospodarstvo,
- poselitev,
- promet ter
- turizem in rekreacija.

3.1.2 VIRI ONESNAŽENJA IN OBREMENITEV TER VZROKI SPREMENB NARAVNEGA EKOSISTEMA

V nadaljevanju so podrobneje predstavljene posamezne dejavnosti, ki so viri onesnaževanja oz. obremenitev okolja ali pa povzročajo spremembe v naravnem ekosistemu. To so:

- lov in ribolov,
- kmetijstvo,
- gozdarstvo,
- promet in prometna infrastruktura,
- turizem in rekreacija ter
- druga infrastruktura.

Lov

Lov je gospodarska dejavnost (raba), ki posega na celotno osrednje območje Triglavskega narodnega parka; redki predeli z izločenim lovom so se izoblikovali zaradi težke dostopnosti (območje Prisojnika, Razorja, Špika in Jalovca) in zaradi prevelike koncentracije obiskovalcev, kar je povzročilo selitev živalskih vrst iz okolice postojank in poti v mirnejše cone (območje Triglava in Doline Triglavskih jezer).

Naselitev neavtohtonih vrst (muflon, svizec) pomeni spremembo oz. motnje v habitatih avtohtonih vrst.

Ribogojnice

Bohinjsko jezero. Ribogojnica ob Bohinjskem jezeru leži v osrednjem območju Triglavskega narodnega parka, povzroča pa predvsem onesnaženje s fosfati (gl. podatke o meritvah v: Vrhovšek idr., str. 41).

Lepena. Ribogojnica v Lepeni leži v robnem območju Triglavskega narodnega parka. Vnašanje neavtohtonih ribjih vrst pomeni ogrožanje avtohtonih (soška postrv).

Gozdarstvo

Gozdarstvo neposredno vpliva na okolje zlasti s tehnologijo sečnje, spravila in prevoza lesa: uporaba motornih žag, spravilnih in prevoznih motornih sredstev, gradnje gozdnih prometnic. Odpiranje gozda z gozdnimi cestami pomeni vnašanje nemira zaradi turizma in drugih človekovih posegov. Čeprav je gospodarjenje z gozdovi podrejeno sonaravnosti (pestrosti vrst), gre vendarle za gozdove, kjer ni naravnega pragozdnega stanja.

Intenziviranje kmetijstva

Vodni viri v območju Triglavskega narodnega parka imajo vsedržavni pomen, saj dobiva Slovenija 20% vode iz Triglavskega narodnega parka oz. Julijskih Alp.

Varovanje vodnih virov in vodnih rezervatov ni združljivo z intenziviranjem kmetijske proizvodnje (agromelioracije in gnojenje z mineralnimi gnojili). Neusklajenost kmetijske in vodnogospodarske politike kaže vso neodgovornost in nestrokovnost prav v Triglavskem narodnem parku.

Vir dejanskega in potencialnega onesnaževanja podtalnice so tudi veliki hlevi na pašnih planinah: planine Razor, Zaslav, Leskovicica in Sleme ter Mangrška planina in Planina Javornik.

Dolina Radovne. Potencialno in najkvalitetnejše vodozbirno območje za Gorenjsko je močno prizadeto z obsežnimi agromelioracijami in gnojenjem.

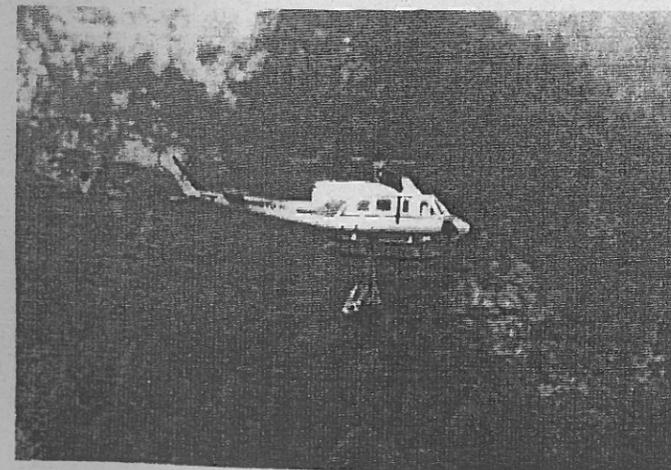
Pokljuka. To je makrovodozbirno območje državnega pomena. Negativni vplivi so:

- agromelioracije in intenzivno gnojenje (Planina Javornik, Gorjuše, Koprivnik),
- prometna obremenitev (neomejena in vedno večja),

Slika 6:
Poseka za potrebe pašništva na Beljavi ob Bohinjskem jezeru / Clear-cutting on a pasture at Lake Bohinj.

Slika 7:
Helikopterska oskrba planinskih postojank / Helicopter-supplying of mountain lodges.

- naselja počitniških hiš in večji kompleksi (Šport hotel, vojašnica Rudno polje) ter
- skladišča olj in naftnih derivatov.

Voje in Uskovnica. Vodo ogrožajo agromelioracije in gnojenje.

Obala Bohinjskega jezera. Vodo Bohinjskega jezera ogrožata posek gozdnih površin in gnojenje.

Mežakla. Vodne vire ogrožajo agromelioracije in gnojenje.

Pašništvo, zlasti na območjih, ki niso bila nikoli namenjena tej dejavnosti, ali pa v primeru preštevilnosti živine, izrinja prosto živeče živalske vrste in spreminja rastlinski svet: visokogorski svet nad Pokljuko med Debelo pečjo in Toscem, nad Krmo, območje Špika in Vršiča, Rombon in krnsko pogorje.

Promet in prometna infrastruktura

Najbolj obremenjene ceste so:

- cesta ob Bohinjskem jezeru in odsek Ukanc - Savica,
- prelaz Vršič, celotni odsek Kranjska Gora - Trenta - Bovec,
- cesta na Pokljuko in gozdne ceste na Pokljuki,
- cesta po dolini Radovne,
- prelaz Predel in Mangrško sedlo,
- cesta v Vrata in Tamar,
- gozdna cesta na Voje, Planino Blato in Vogar,
- kmetijska cesta do podkrnskih planin ter
- cesta v Lepeno.

Negativni vplivi so: onesnaženje zraka in tal, hrup, odpadki in stalna možnost onesnaženja zaradi izliva naftnih derivatov.

Zračni promet v območju Triglavskega narodnega parka služi:

- športu in turizmu (aerotaksi),
- oskrbi planinskih postojank,

- oskrbi meteorološke postaje,
- reševalcem,
- geodetski službi in
- vojski.

Oblike zračnega prometa so:

- plovila na motorni pogon (heli-kopterji, športna letala, ultralahka letala, zmaji in padala z motorjem),
- jadralna letala, zmaji in jadralna padala, baloni.

Vzletna mesta helikopterjev so: Planina Balto, Stara Fužina, Pokljuka, Planina Kuhinja, Trenta (Na Logu), Vršič, Mojstrana in Krma.

Zračni promet ima negativne vplive na živalski svet, saj hrup predstavlja motnjo naravnih razmer in zato vedenjske motnje ali celo stres pri živalih. Nekatere živalske vrste, zlasti ptice, se negativno odzivajo tudi zgolj na nenaden pojav plovila,

še posebej tik nad pobočjem ali ob njem (pobočno letenje jadralcev in zmajev).

Poleti zmajev povzročijo tudi večjo obremenitev na vzletišču in povečan promet.

Poleg tega je motorni zračni promet potencialni vir onesnaženja (npr. izliv goriva v primeru nesreče, požar).

Turizem in rekreacija

Oblike rekreacije, ki imajo negativne vplive, so predvsem: kopanje, smučanje in tek na smučeh, turni smuk (npr. sečnja), gorska kolesa, rafting, vožnja s kanuji in deskami (neurejeni dostopi do vode), planinstvo in alpinizem (smeti) ter nabiranje gozdnih sadežev.

Sliki 8 in 9:
Smučišča na Voglu / Ski-runs on Vogel.

Smučišča. V Triglavskem narodnem parku je edino večje smučarsko središče na Voglu, katerega del sega tudi v osrednje območje (Zagarjev graben). Smučišča na Pokljuki in na Zatrniku so v robnem območju. V osrednjem območju so še tekaške proge v dolini Tamar.

Negativni vplivi smučišč in tekaških stez so: sprememba reliefa in vegetacije, stalna možnost onesnaženja podtalnice z naftnimi derivati (teptalni stroji) in motnje v zimovališčih divjadi.

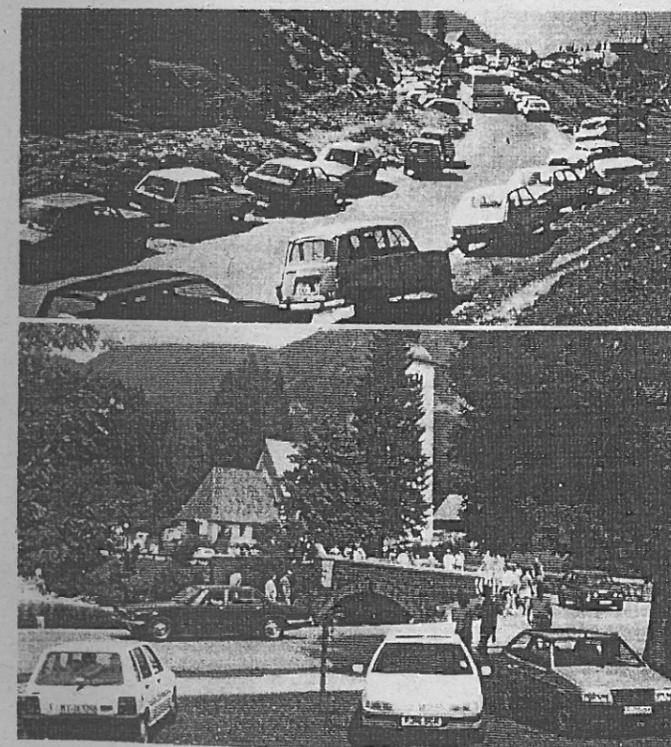
Kopanje se množično in redno pojavlja:

- v Bohinjskem jezeru in
- v Krnskem jezeru,
- občasno pa tudi:
- v Črnem jezeru,
- v Dvojnem triglavskem jezeru in
- v Jezeru na Planini pri Jezeru.

Negativne posledice množičnega kopanja so: onesnaževanje voda in obrežnih zemljišč ter sprememba rastlinskega in živalskega sveta v vodah in ob njih.

Slika 10:
Parkiranje poleti na prelazu Vršič / Parking on Vršič Pass in summer.

Slika 11:
Parkiranje poleti ob Bohinjskem jezeru / Parking by Lake Bohinj in summer.

Največja koncentracija obiskovalcev je ob Bohinjskem jezeru, na Pokljuki in na cesti na Vršič. Bolj obremenjeni kraji v narodnem parku so še: Vrata, Tamar, Planina Kuhinja (pod Krnom), Lepena, Mangrsko sedlo (gl. tudi prilogo 3).

Bohinjsko jezero. Dnevno število obiskovalcev v poletnih mesecih doseže ob koncu tedna 5000 do 8000 (podatki povzeti po štetju javnega zavoda Triglavski narodni park v letih 1990 in 1992); položaj ni več obvladljiv (neurejen promet, kopanje, kurjenje, smeti, fekalije).

Pokljuka. Ob koncu tedna v poletnih mesecih je tu dnevno 3000 do 4000 obiskovalcev; podobno je tudi v gobarski sezoni in pozimi v času teka na smučeh.

Cesta na Vršič. V poletnih mesecih je tu 3000 do 5000 obiskovalcev dnevno, večinoma motoriziranih, kar predstavlja veliko obremenitev okolja.

Negativni vplivi tako velikih koncentracij obiskovalcev so hrup (vpliv na živalstvo), onesnaževanje zraka in smrad, odpadki, kurjenje in zato nevarnost požara ...

Najbolj obremenjene planinske poti so:

- območje Triglava (Kredarica, Planika, Dolič, Velo polje),
- Komna,
- Dolina Triglavskih jezer,
- gorski svet nad Pokljuko (Viševnik, Lipanca do Velega polja),
- Krn in Krnsko jezero.

Takšne poti so vir onesnaženja in obremenitev naravnega okolja zaradi hrupa (vpliv na živalstvo), odpadkov, erozije, posegov v vegetacijo ...

Planinske postojanke pomenijo vir onesnaženja in obremenitev okolja zaradi onesnaževanja z odpadnimi vodami, energetske oskrbe, odstranjevanja odpadkov in načina oskrbovanja (gl. prilogo 3).

Odpadne vode se odvajajo neustrezno, tj. v greznice brez prekata ali v ponikovalnice v več kot polovici koč (18 od skupno 35).

Večina (17) planinskih postojank ima energetska oskrba delno ali v celoti urejeno z dizelskimi agregati, kar ne povzroča le hrupa, ampak tudi onesnaževanje zraka, smrad in stalno ogroženost podtalnice pred nepredvidljivimi izlitji goriva.

Odpadki se odlagajo na deponije pri osmih kočah.

V letu 1991 je Planinska zveza Slovenije izdelala program postopne ekološke sanacije planinskih postojank (ukinitiv pranja, vpeljava lastnih rjuh, racionalizacija ponudbe, alternativni energetski viri); program so začeli izvajati v letu 1992.

Podrobnejša analiza planinskih postojank je v prilogi 1.

Druge oblike bivanja, ki imajo negativne posledice, so tudi taborništvo (Bohinjsko jezero in Naklova glava) ter planinski in raziskovalni tabori.

Nabiranje gozdnih sadežev ima negativne posledice zaradi komercialnega nabiranja, pa tudi posredno (povečan motorni promet, hrup, odpadki). Največ ga je na Pokljuki in Mežakli.

Energetika

Vodna zajetja za male hidroelektrarne, ki so spremenila vodne ekosisteme so Zadlaščica, Vrata in Savica. Cevovod za malo

hidroelektrarno Zadlaščica je speljan po površini, kar je pomenilo spremembo reliefa in izsekavanje vegetacije.

Komunalna infrastruktura

Divja smetišča in odlagališča. Odstranjevanje odpadkov je popolnoma neurejeno; problem se nezakonito stihijsko rešuje v nasprotju s prepovedmi iz zakona o Triglavskem narodnem parku. Odpadki ostajajo znotraj narodnega parka in pomenijo stalen vir onesnaževanja (tal, podtalnice in vizualno onesnaženje).

Odvajanje odpadnih voda ni urejeno niti v večjih naseljih (z izjemo Stare Fužine), prav tako pa izpuščajo neprečiščene odpadne vode hoteli (večina), počitniške hiše in planinske postojanke.

Noben zaselek v osrednjem območju Triglavskega narodnega parka nima urejene kanalizacije ali čistilne naprave. Od naselij v robnem območju ima urejeno kanalizacijo le Stara Fužina v Bohinju.

Hoteli. Hoteli so zaradi velike količine odpadnih voda dokaj

Slika 12: Dizelski agregat pri Pogačnikovem domu / Oil generator at Pogačnik mountain lodge.

pomembni viri onesnaženja (detergenti, sanitarne odplake ...):

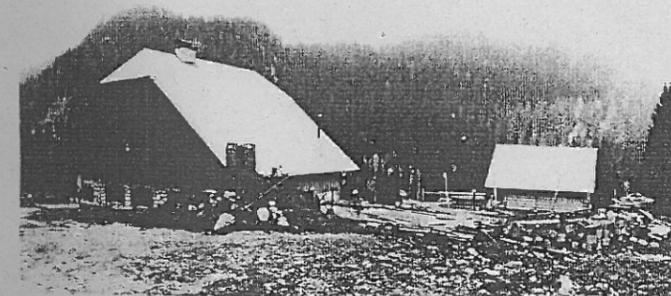
- Šport hotel na Pokljuki (izpust vse kanalizacije v ponikovalnico),
- hotel Zlatorog v Ukancu (lastna čistilna naprava, vendar neprimeren in s končnim izpustom v prodišča Savice),
- hotel Pod Voglom (neposredno onesnaževanje podtalnice).

Ostali hoteli ob Bohinjskem jezeru so priključeni na kanalizacijo in čistilno napravo v Ribčevem Lazu.

Hotel Erika je brez kanalizacije, izpust je neposredno v Pišnico.

Slika 13: Planinska koča na Planini pri Jezeru / Mountain lodge at Planina pri Jezeru.

Slika 14: Počitniške hiše na Pokljuških rovtih / Holiday cottages at Pokljuški rovti.

Počitniške hiše. Nobeno tovrstno naselje, skupina hiš ali posamezna hiša nima čistilne naprave in ni priključena na kanalizacijo. Vse odplake zato prek odtokov iz greznic neposredno onesnažujejo podtalnico. Najhujši primeri so:

- počitniško naselje Ukanc, Ribčev Laz, Jasna v dolini Pišnice,
- počitniško naselje Goreljek na Pokljuki,
- skupine počitniških hiš na Vogarju, na Voglu, v Vojah, v Vrsniku, na Uskovnici in v Radovni ter Blato.

Planinske postojanke. Nobena nima urejene čistilne naprave, vse odplake so speljane v ponikovalnice, vmesne greznice niso ustrezne. Planinske postojanke so, poleg velikih hlevov na pašnih planinah, stalni in potencialni vir onesnaževanja podtalnice v visokogorju Triglavskega narodnega parka. V pripravi je sanacijski program odvajanja odpadnih voda iz planinskih postojank.

Vojaška dejavnost

Vojaški objekti (Pokljuka), predvsem pa vojaške vaje nekdanje JLA (Polog, Pokljuka, Radovna, Vršič, krnsko pogorje), združene z uporabo težke artilerije in helikopterjev, so v letih 1981-1991 povzročale:

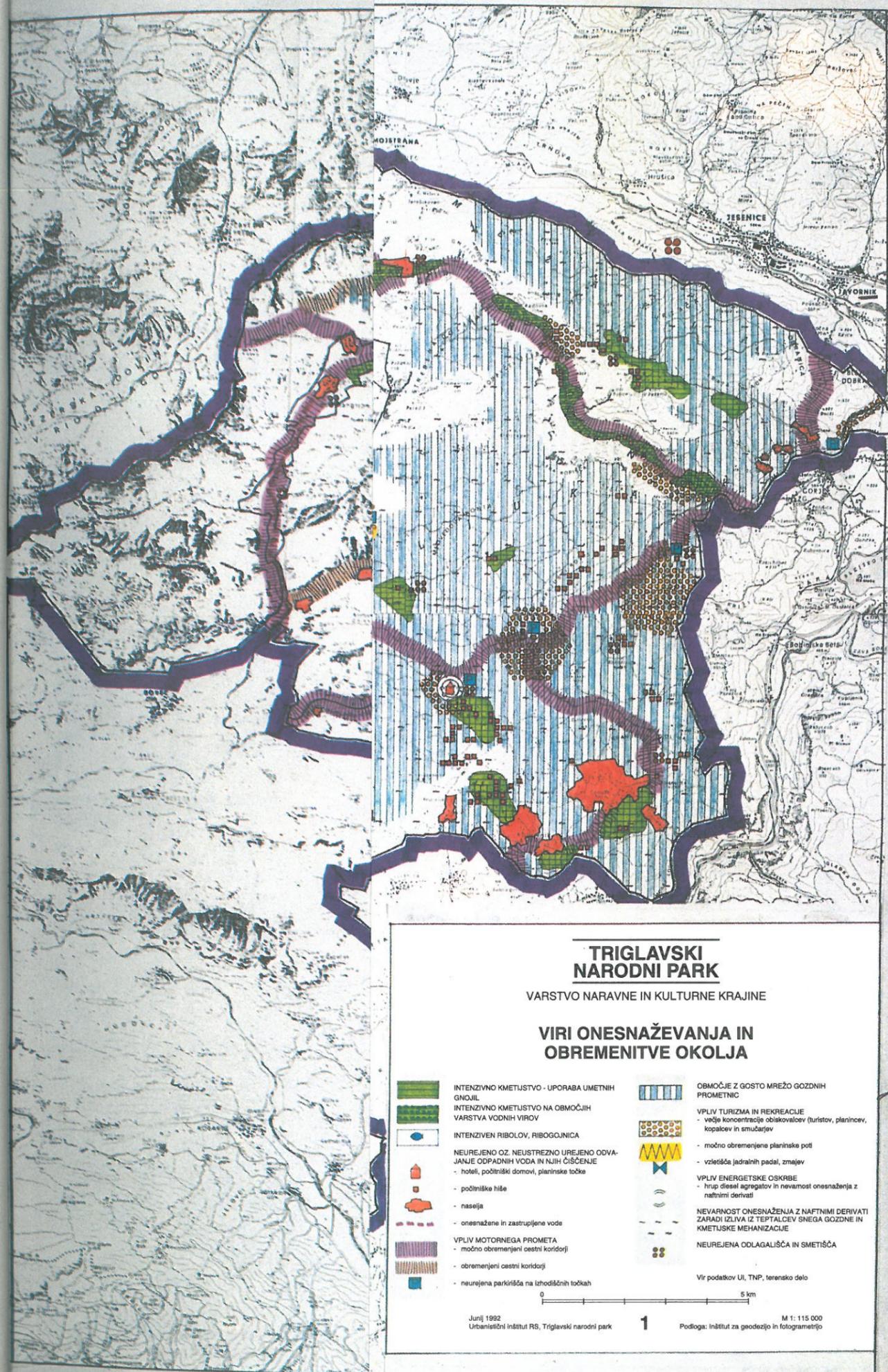
- hrup,
- smeti in odpadke (tudi ostanki streliva),
- ogrožanje podtalnice z odpadnimi olji,
- poškodbe vegetacije (divje izsekavanje) in
- nemir v živalskem svetu.

V tabeli na naslednji strani so prikazane dejavnosti oz. rabe in njihov vpliv na naravne razmere. Označeni so tudi vplivi gradnje, čeprav nekateri kasneje izginejo.

Tabela 1: DEJAVNOSTI OZ. RABA IN NJIHOV VPLIV NA NARAVO

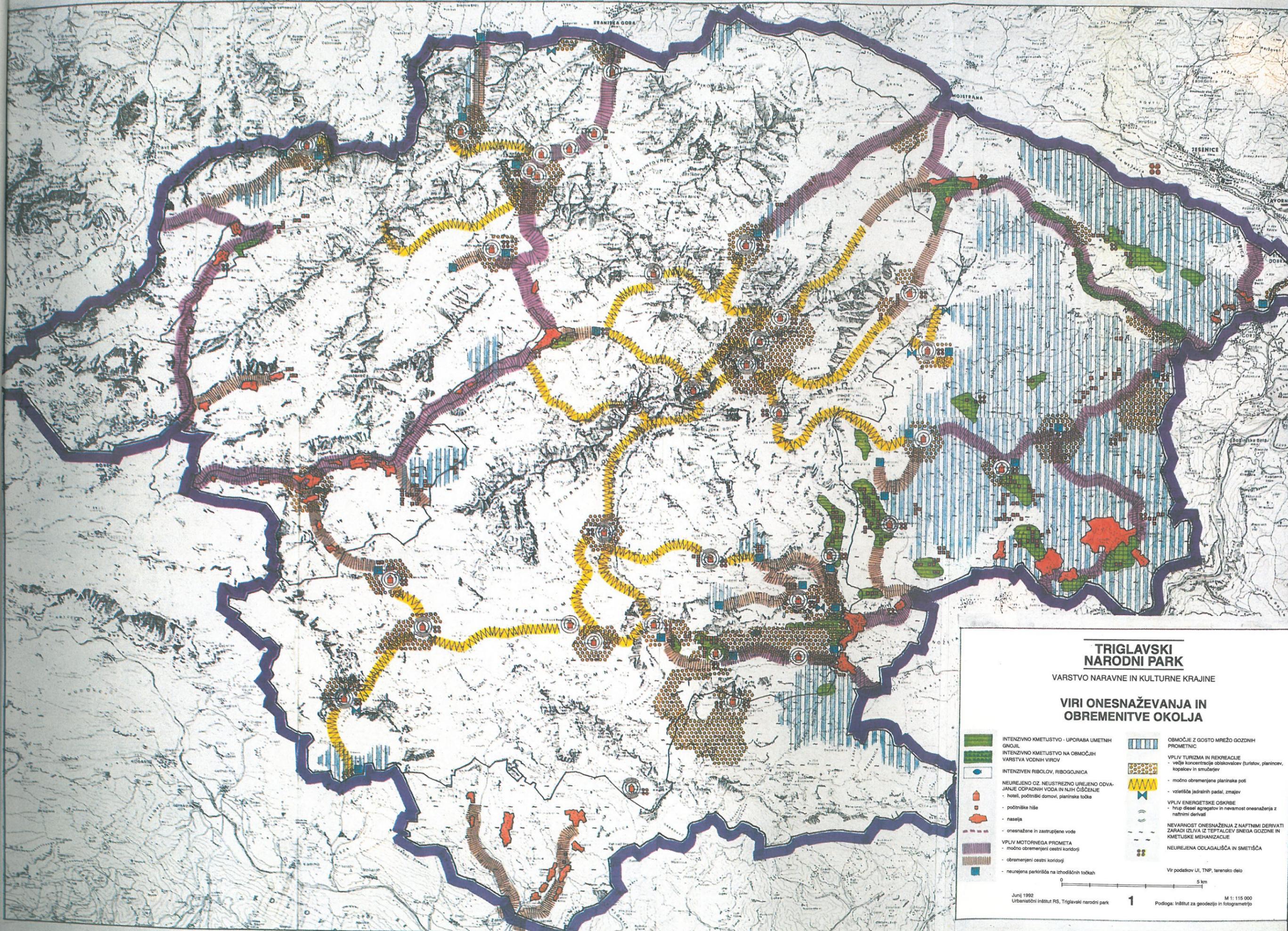
dejavnost, raba	vplivi na naravo							druge obremenitve			
	tekoča voda	jezero	podtalnica	zrak	relief	tla	vegetacija	živalstvo	hrup	odpadki	nevarnost požara
LOV								○	○	○	
RIBOLOV											
- ribolov								○		○	
- ribogojnice	○	○						○		○	
GOZDARSTVO											
- gospod. izkoriščanje gozdov					○	○	○	○	○	○	○
- gozdna mehanizacija					○	○	○	○	+	○	○
- gozdne prometnice			+		○	○	○	○	+	○	○
KMETIJSTVO											
- obdelovanje, paša					○	○	○	○	+	+	
- agromelioracije	○	○	○		○	○	○	+	+		
- gnojenje	○	○	○		○	○	○	○	○		
- hlevi			*		○	○	○			○	
- kmetijska mehanizacija			*		○	○	○	+	+	○	○
- kmetijske prometnice					○	○	○	+	+		
VODNO GOSPODARSTVO	○		○		○		○	○	+	+	
RUDARSTVO (izven TNP)	○		○								
INDUSTRIJA (izven TNP)				○			○				
POSELITEV											
- stalna naselja	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
- počitniške hiše	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
PROMET											
- motorni	○	*	*	○	○	○	○	○	○	○	○
- letalski			*	○	○	○	○	○	○	○	○
- prometnice			+*	○	○	○	○	+	+	○	+
TURIZEM											
- turisti, obiskovalci							○	○	○	○	○
- planinci					○		○	○	○	○	○
- kopalci		○					○	○	○	○	○
- smučarji							○	○	○	○	○
- hoteli, kampi	○	○	○	○						○	
- planinske kočee		○	○*							○	
- smučarske naprave in mehanizacija			*	○	○	○	○	○	○	○	
ENERGETIKA											
- dizel agregati			*	○					○		○
- male hidroelektrarne	○				○			○	+		

* možnost onesnaženja
+ vpliv le v času gradnje

obremenitve

odpadki
nevarnost
požara

TRIGLAVSKI NARODNI PARK

VARSTVO NARAVNE IN KULTURNE KRAJINE

VIRI ONESNAŽEVANJA IN OBREMNITVE OKOLJA

	INTENZIVNO KMETUSTVO - UPORABA UMETNIH GNOJIL		OBMOČJE Z GOSTO MREŽO GOZDNIH PROMETNIC
	INTENZIVNO KMETUSTVO NA OBMOČJIH VARSTVA VODNIH VIROV		VPLIV TURIZMA IN REKREACIJE
- večje koncentracije obiskovalcev (turistov, planincev, kopalcev in smučarjev)
	INTENZIVEN RIBOLOV, RIBOGONJICA		- močno obramenjene planinske poti
	NEUREJENO OZ. NEUSTREZNO UREJENO ODVAJANJE ODPADNIH VODA IN NIJH ČIŠČENJE		- vzletišča jadralnih padal, zrnajev
	- hoteli, poštinski domovi, planinske točke		VPLIV ENERGETSKE OSKRBE
- hrup diesel agregatov in nevarnost onesnaženja z naftnimi derivati
	- poštinske hiše		NEVARNOST ONESNAŽENJA Z NAFTNIMI DERIVATI ZARADI IZLIVA IZ TEPTALCEV SNEGA GOZDNE IN KMETUSKE MECHANIZACIJE
	- naselja		NEUREJENA ODLAGALIŠČA IN SMETIŠČA
	- onesnažene in zastrupljene vode		
	VPLIV MOTORNEGA PROMETA		
	- močno obramenjeni cestni koridorji		
	- obramenjeni cestni koridorji		
	- neurejena parkirišča na izhodiščnih točkah		

Vir podatkov UI, TNP, terensko delo

3.2 Vizualne motnje

(Karta 2)

3.2.1 IZGINJANJE OZ. SPREMINJANJE URBANISTIČNIH IN ARHITEKTURNIH ZNAČILNOSTI

Neskladno oblikovanje novogradenj in posegov na obstoječih stavbah

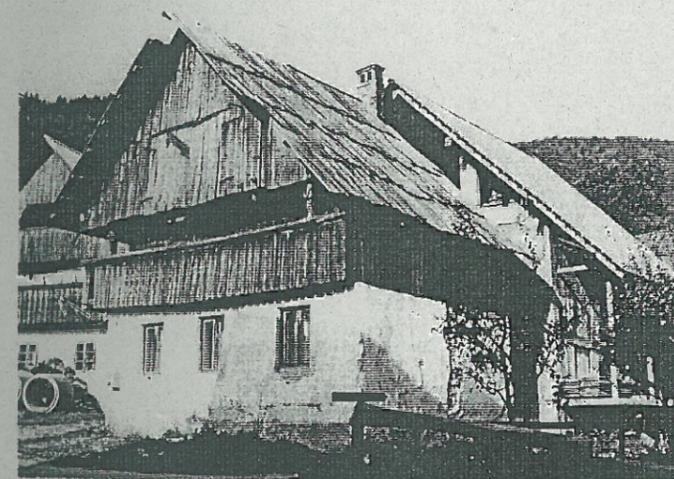
Identiteta prostora in kvaliteta kulturne krajine izginjata, ker so nove stavbe zgrajene in obstoječe adaptirane (z nekaj izjemami) brez upoštevanja arhitekturnih značilnosti bogatega stavbnega izročila v Julijskih Alpah. Zanemarjanje stavbne in urbanistične tipologije, neznanje o krajinski identiteti in uporaba šablonskih tipskih načrtov ("vseslovenska polirska arhitektura") so vzroki za razvrednotenje prostorskih in krajinskih kvalitet narodnega parka:

- stanovanjska gradnja ("vseslovenski" tipski načrti, improvizacije, provizoriji, nestrokovnost, pomanjkanje ureditvenih navodil); velja za vsa naselja in zaselke v Triglavskem narodnem parku;
- hlevi (tipizirane in prostoru neprilagojene rešitve): Studor, Planina Leskovca, Radovna;
- hoteli: Mladinski dom v Bohinju, počitniški domovi na Voglu;
- planinski domovi: Planina pri Jezeru, Vogar;
- drugo: servisni objekti na Zatniku.

Propadanje pastirskih stanov na pašnih planinah

V obdobju 1981-1991 ni bila opuščena nobena pašna planina v Triglavskem narodnem parku. Propadanje pastirskih stanov predstavlja samo nadaljevanje negativnega procesa, ki se je razmahnil v letih 1960-1980, ko je začelo upadati visokogorsko pašništvo, to pa je

Slika 15 in 16:
Nadomestna
gradnja v
Studorju / Substitute
buildings in
Studor.

povzročilo opuščanje pašnih planin. Opuščanje planin se v prostoru odraža v propadanju pastirskih stanov (kar pomeni izginjanje tradicionalne arhitekture) in v zaraščanju planin. Oboje skupaj pomeni izginjanje tradicionalne podobe planin in s tem krajinske identitete v območju Triglavskega narodnega parka.

Spremembe zunanosti pastirskih stanov in drugih kmetijskih gospodarskih stavb zaradi sprememb namembnosti v vikende

Opuščanje pašništva in sirarstva na planinah je povzročilo vdor vikendaštva na te planine. Spreminjanje funkcije kmetijskih gospodarskih stavb (hlevi, seniki, stani, staje, sirarne) v počitniške hiše je praviloma povzročilo krajinsko neprimerne spremembe zunanosti teh stavb ter včasih tudi spremembe okolice (ograje, neavtohtono rastlinstvo ipd.).

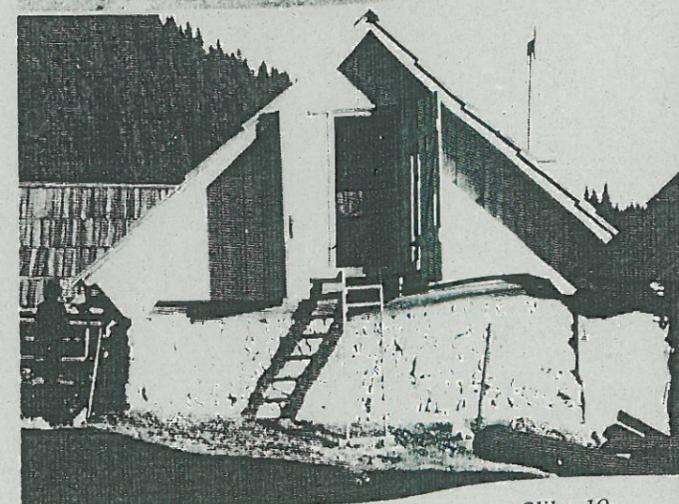
Povzročitelji teh sprememb so dolga leta prepričevali javno mnenje, da rešujejo propadanje arhitekturne dediščine, da je nesprejemljivo, da stavbe propadajo, saj so lahko z drugačno funkcijo tudi del avtentične kulturne krajine. Dejansko stanje najbolj objektivno potrjuje zlaganost takega mišljenja, ker so skoraj vse počitniške hiše, preurejene iz prejšnjih kmetijskih gospodarskih stavb, dokaz slabega okusa in strokovnega neznanja njihovih lastnikov; avtentična kulturna krajina je razvrednotena z vnašanjem tujih kičastih rešitev. Sprememba zunanosti je bila večkrat samo izgovor za rušenje prvotne stavbe in za postavitev popolnoma drugačnega počitniškega objekta (praviloma večjega in brez upoštevanja arhitekturnih in naselbinskih značilnosti).

Sprememba namembnosti je praviloma hkrati pomenila spremembo zunanosti objekta:

- dozidave in nadzidave, ki spreminijo razmerja stavb,
- spreminjanje gradbenih materialov oz. vnašanje novih, ki za območje niso značilni,
- spreminjanje posameznih arhitekturnih elementov in detajlov oz. vnašanje novih.

Slika 17: Propadanje planinskih stanov na Rudnici / Shepherds' shelters decaying on Rudnica.

Slika 18: Spremembe pastirskih stanov v počitniške hiše na Planini Javornik / Conversion of shepherds' shelters.

Slika 19: Planina Zajamniki.

Slika 20: Neskladno oblikovanje novih objektov in prenov obstoječih objektov / Inappropriate design of new buildings and reconstructions.

Slika 21: Neustrezna uporaba zaščitnih sredstev za les na Planini Dedno polje / Inappropriate use of protective wood coating at Planina Dedno polje.

Sliki 22 in 23: Počitniške hiše na Planini Blatca - neskladna raba barv in materialov / Inappropriate use of colours and materials on holiday cottages at Planina Blatca.

To je povzročilo, da so nekateri predeli v celoti izgubili svojo avtentičnost, krajinsko in arhitekturno identiteto. Najbolj značilni primeri so Planina Zajamniki, Uskovnica, Voje, Goreljek, Jelje, Vogar, Ukanc, Vrsnik, Trenta (vsa dolina), Bavšica, Loška Koritnica, Planina Blato, Planina pri Jezeru in Planina Viševnik, Mežakla, Gorjuše in Belska planina.

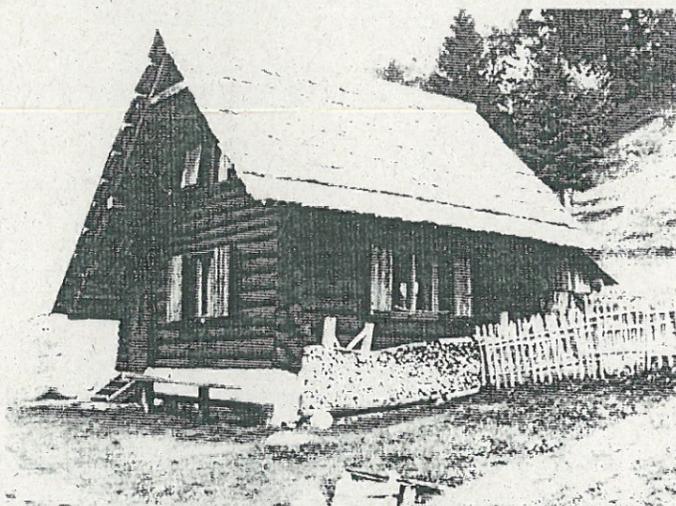
Počitniške hiše

Počitniške hiše oz. vikendi so kričeč primer razvrednotenja kulturne krajine Triglavskega narodnega parka. Označena so območja, kjer gre za vnašanje arhitekturnih tipov, ki ne upoštevajo načel oblikovanja avtohtone arhitekture (npr. kvazigorenjski stil), prav tako je pogosta neprimerna ureditev okolice počitniških hiš.

Za obdobje pred letom 1981 so značilne gradnje na osnovi zazidalnih načrtov in nedovoljene gradnje; dejansko stanje se je po letu 1981 dopolnilo z novimi primeri črnih gradenj.

Naselja počitniških hiš in posamezne stavbe, ki so bili zgrajeni legalno do leta 1981, so: Ukanc, Ribčev Laz, Uskovnica, Voje, Goreljek in druga območja Pokljuke, Mežakla, Radovna, Vrata, Pišnica, Stara Fužina, Vrsnik, Lepena, Trenta, Loška Koritnica, Bavšica, Planina Lom, Vogar in Vogel.

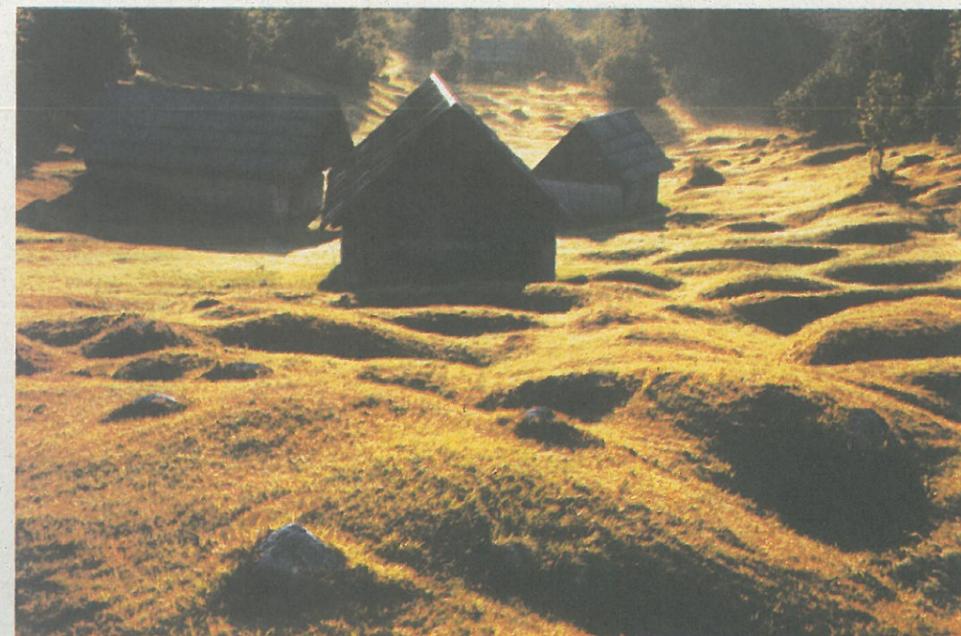
Območja nedovoljenih gradenj pa so: Ukanc, Stara Fužina, Voje, Vogar, Uskovnica, Zajamniki, Goreljek in Pokljuka, Vrata, Pišnica, Vrsnik, Trenta in Soča.

Slika 24:
Nove počitniške hiše na Vogarju /
New holiday cottages on Vogar.

Slika 25:
Počitniške hiše v Ukancu /
Holiday cottages in Ukanc.

Slika 26:
Grbinasti travniki na Vogarju
Alpine mound meadows on Vogar.

Slika 27:
Izravnave reliefa na Mežakli /
Ameliorations on Mežakla.

Slika 28:
Delno izravnani grbinasti travniki v Radovni /
Partially ameliorated mound meadows in Radovna.

3.2.2 SPREMINJANJE OBLIKOVANOSTI POVRŠJA

Med posege, ki zmanjšujejo kvaliteto podobe pokrajine, sodijo tudi neustrezne spremembe oblikovanosti površja. Gre bodisi:

- za spremembe terena (useki oz. odkopi, uravnave, nasutja) ali
- za obsežnejše posege v rastlinsko odejo (zlasti odstranitve drevja in živic).

Nekatere od teh sprememb so neprimerne že načelno (npr. golo-sek) ali pa je neprimeren način njihove izvedbe.

Tovrstne spremembe povzročajo zlasti:

- kmetijstvo,
- gradnja prometnic (tudi gozdnih in kmetijskih),
- vodno gospodarstvo,
- turizem in rekreacija.

Izravnave reliefa (agromelioracije)

Radovna, Mežakla, Planina Javornik, Koprivnik, Gorjuše, Uskovnica, Voje, ob Bohinjskem jezeru, Ukanc, Trenta (Na Logu) in Bavšica.

Goloseki

Beljava ob Bohinjskem jezeru in Tamar (trasa vodovoda in tekaške proge).

Odvzemanje mineralnih agregatov

Odstranitev ledeniškega morenskega nasipa in zazidava nad Staro Fužino, peskokop pod Studorjem, Planica in Tamar, Zapoden, Vršič (na vrhu prelaza), struga Soče in Pišnica.

Smučišča

Izravnave na Voglu in Žagarjev graben (neutrjeno in neozelenjeno), Zatrnik, nad Rudnim poljem, Tamar (proge za tek na smučeh).

Slika 29:
Ureditve smučišč
v Žagarjevem
grabnu / Ski-runs
in Žagarjev
graben.

Slika 30:
Odvzemanje
mineralnih
agregatov na
meliščih pri
Studorju / Ex-
traction of gravel
at Studor.

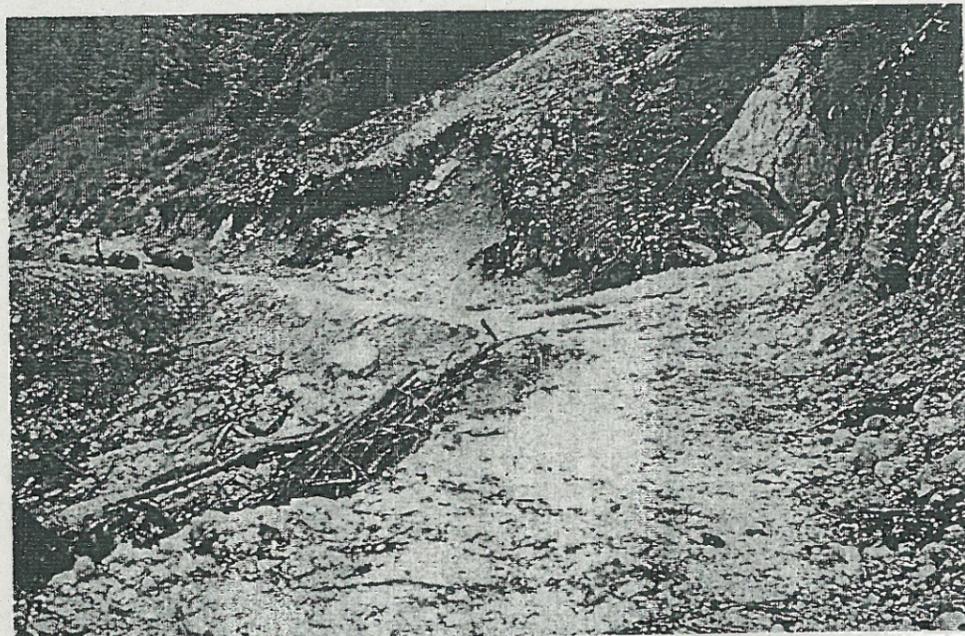
Slika 31:
Tlačni vod male
hidroelektrarne
Zadlaščica /
Pipeline of
hydropower
plant in
Zadlaščica.

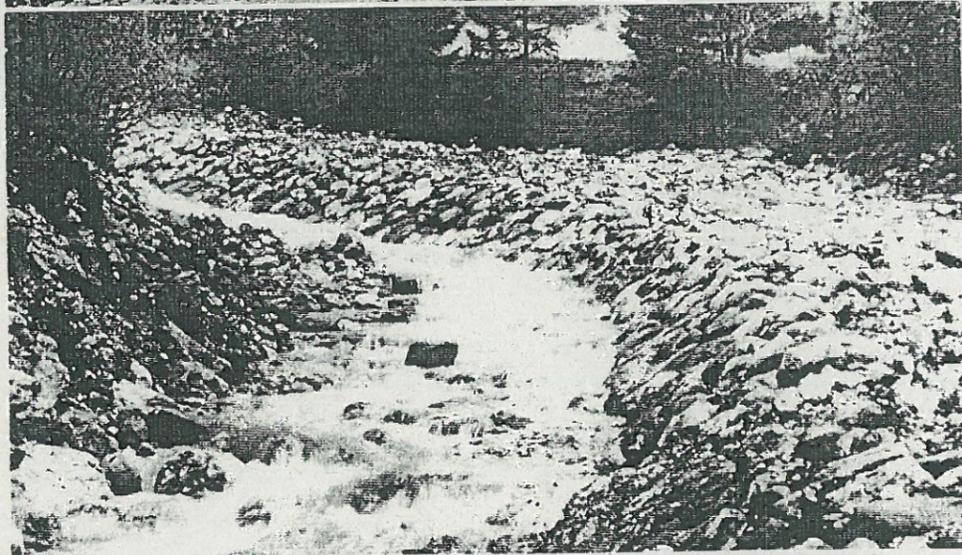
Gradnja gozdnih in kmetijskih prometnic ter regionalnih cest
Trenta (osrednje območje Triglavskega narodnega parka), Radovna, Mezakla, robni deli Pokljuke, Vogar, podkrnske planine, Krbulnik (Na Skali) in Vrata.

Cevi malih hidroelektrarn
Hidroelektrarna Zadlaščica.

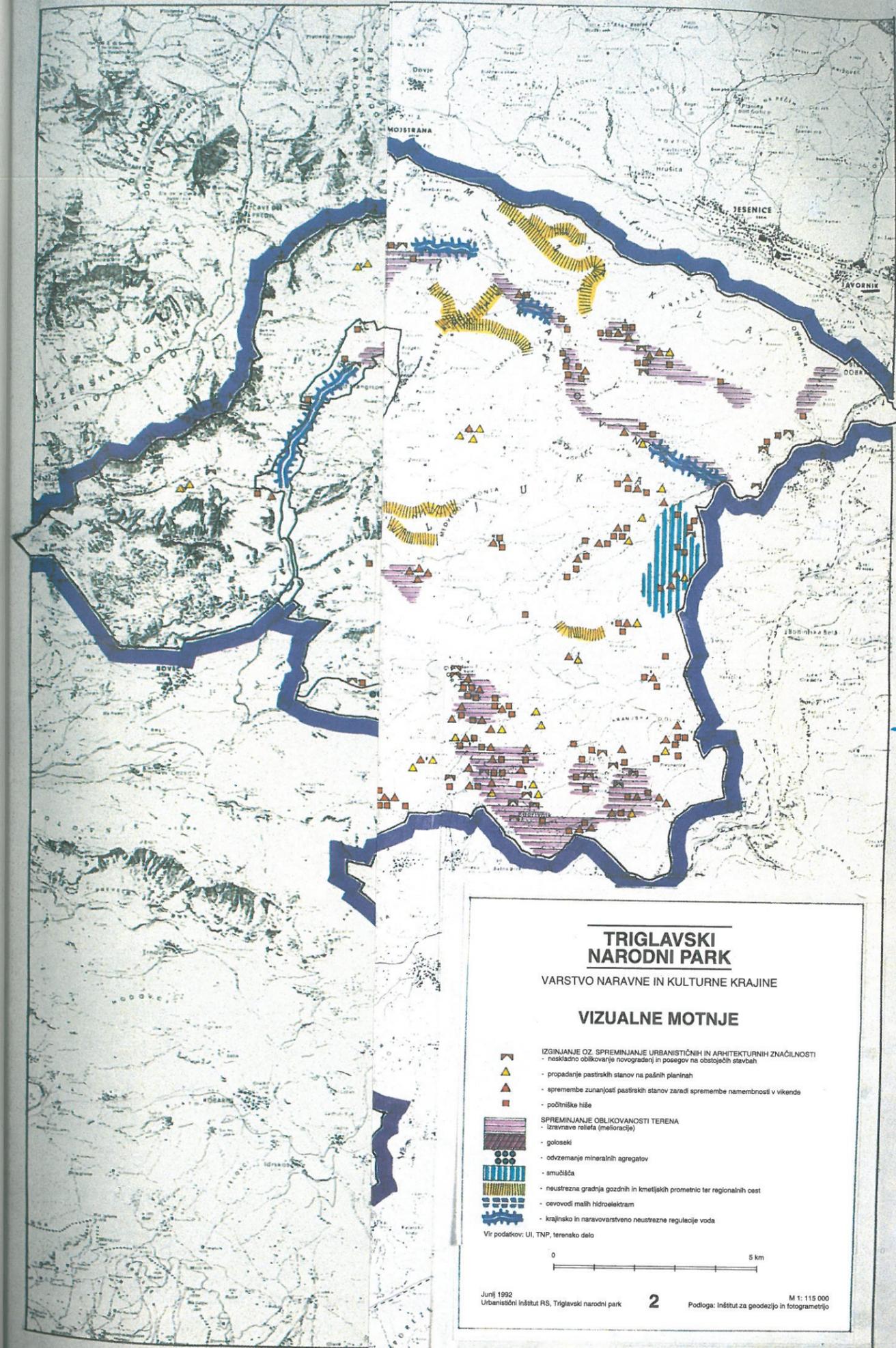
Regulacije voda
Soča v Trenti, Koritnica, Ribnica, Radovna in Pišnica.

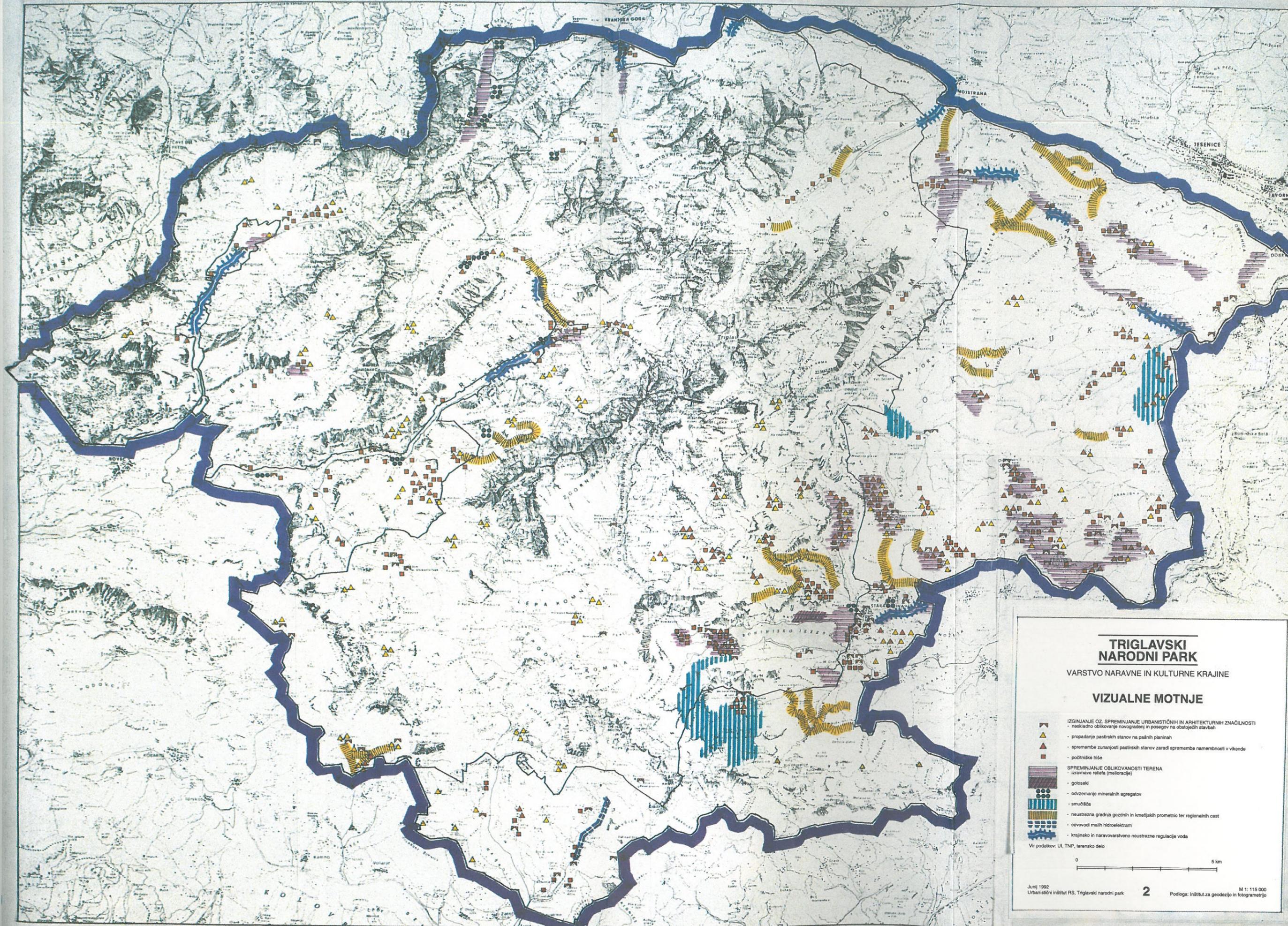

Slika 32:
Gozdna cesta /
Logging road.

Slika 33:
Regulacija
Koritnice /
Regulation of
Korimica.

**TRIGLAVSKI
NARODNI PARK**
VARSTVO NARAVNE IN KULTURNE KRAJINE

VIZUALNE MOTNJE

-
 IZGINJANJE OZ. SPREMINJANJE URBANISTIČNIH IN ARHITEKTURNIH ZNAČILNOSTI
 - neskladno oblikovanje novogradenj in posegov na obstoječih stavbah
 - propadanje pastirskih stanov na pašnih planinah
 - spremembe zunanosti pastirskih stanov zaradi spremembe namembnosti v vikende
 - počtniške hiše
-
 SPREMINJANJE OBLIKOVANOSTI TERENA
 - goloseki
 - odveznanje mineralnih agregatov
 - smučišča
-
 - neustrezna gradnja gozdnih in kmetijskih prometnic ter regionalnih cest
-
 - cevovodi malih hidroelektrarn
 - krajinsko in naravovarstveno neustrezne regulacije voda

Vir podatkov: UI, TNP, terensko delo

3.3 Ohranjena naravna območja in izjemne kvalitete

(karta 3)

Ohranjena naravna območja in območja ohranjene kulturne krajine predstavljajo potencial za bodoče kvalitetno urejanje narodnega parka.

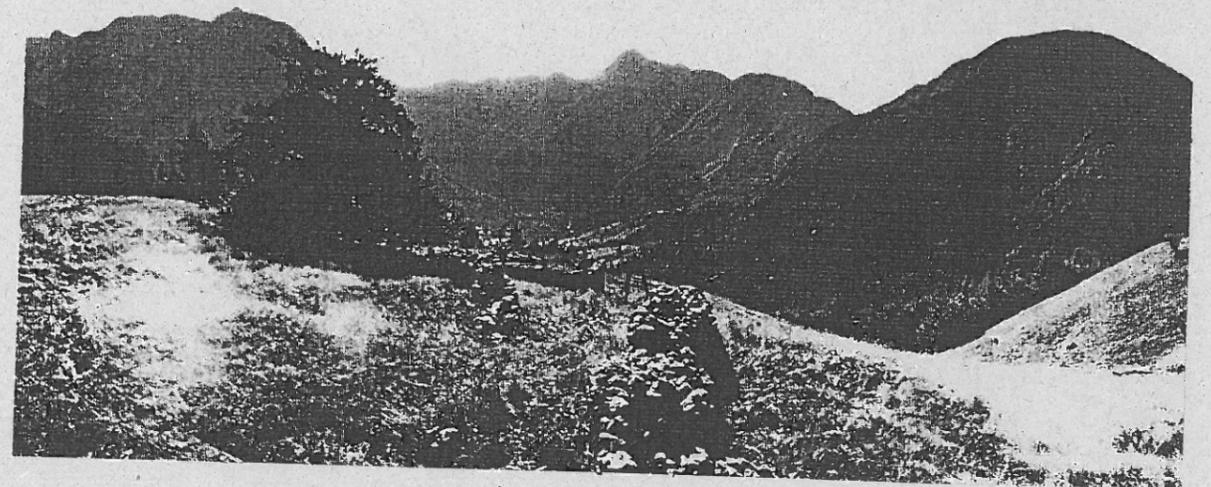
Obstoječi gozdni rezervati

Gozdni rezervati so edina obstoječa zavarovana naravna območja; to so: Savica - Ukanc, Mala Pišnica, Za Akom, Smrajka, Lemovje, Visoki Zjabci, Kukla, Suhi potok in Apica (skupno 1014 ha).

Mirna območja izven koridorjev poti, cest in planinskih postojank

Najpomembnejša mirna območja so: Mala Pišnica, Martuljek, območje med Vrati in Kotom ter med Kotom in Krmo, območje Velike Dnine in Travnika, območje Bavškega Grintovca, območje Briceljka med Bavšico in Koritnico, območje Lepega Špičja in Zgornje Komne, Črni vrh med Lepeno in Vrsnikom ter območje nad Lepeno proti Krnu.

Slika 34:
Črni vrh in
Vrsnik z Lemov-
ja.

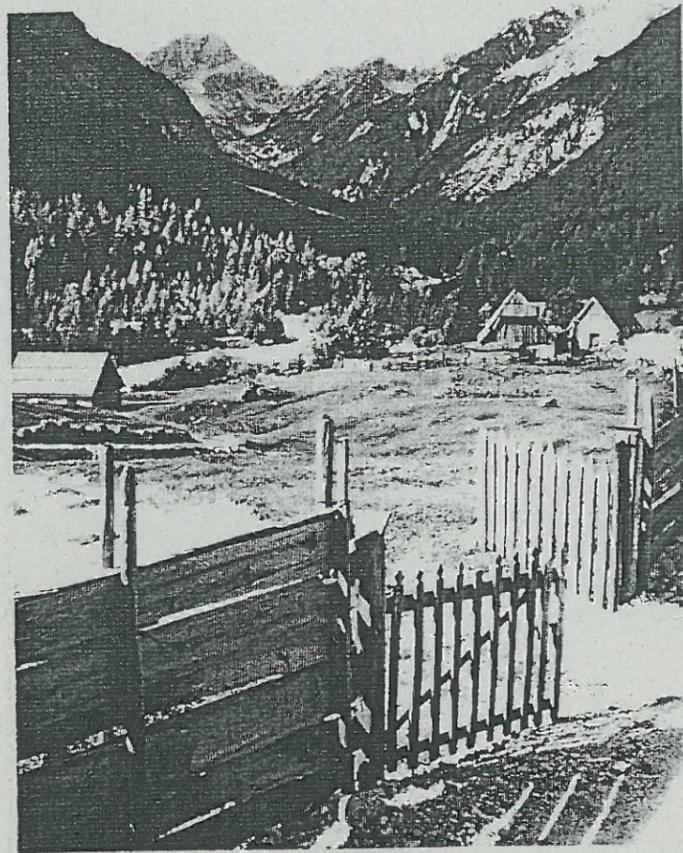

Mirna območja so na karti prikazana na podlagi podatkov karte v dolgoročnem planu razvoja Triglavskega narodnega parka: Površine s človekovo prisotnostjo v poletnem obdobju (Zavod SRS za varstvo naravne in kulturne dediščine, 1984 - S. Peterlin), ki smo jih novelirali glede na sedanje stanje v prostoru (nove ceste in poti), in aproksimativno prikazujejo tista območja, ki so odmaknjena od planinskih poti in postojank (in torej bolj mirna). Dejansko so to tista območja, kjer bi bilo možno takojšnje uveljavljanje parkovnega varstva (skladno z II. kategorijo IUCN).

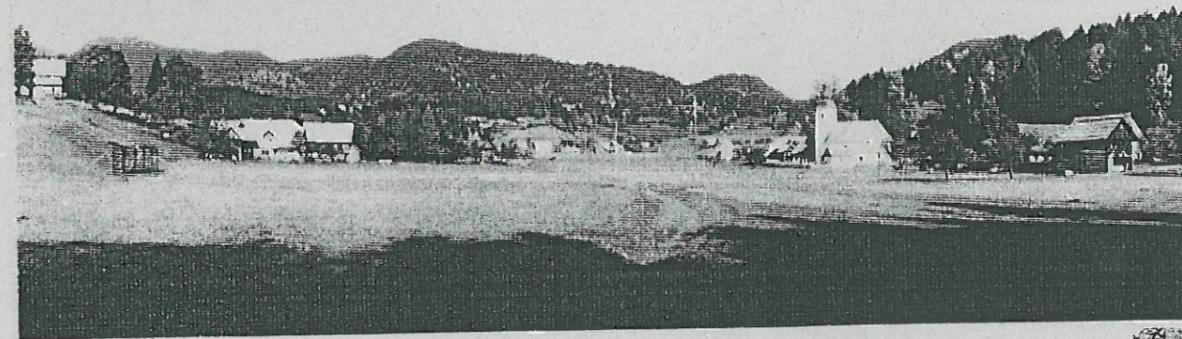
Kvalitetna in ohranjena območja kulturne krajine

To so tista območja kvalitetne kulturne krajine, kjer krajinska slika še ni bistveno spremenjena ali je celo ohranjena in ki zato predstavljajo potencial za ohranjanje značilne identitete v posameznih območjih Triglavskega narodnega parka.

Ta območja so: Trenta (skupaj z Zadnjico in Zapodnom), Vrsnik (in območje Na Skali), Lepena, Bavšica, Loška Koritnica, Čadrg, Tolminske Ravne, Zadlaz, Fužinarsko polje in Rudnica, Voje, del Uskovnice, del Koprivnika in Gorjuš ter Zgornja Radovna.

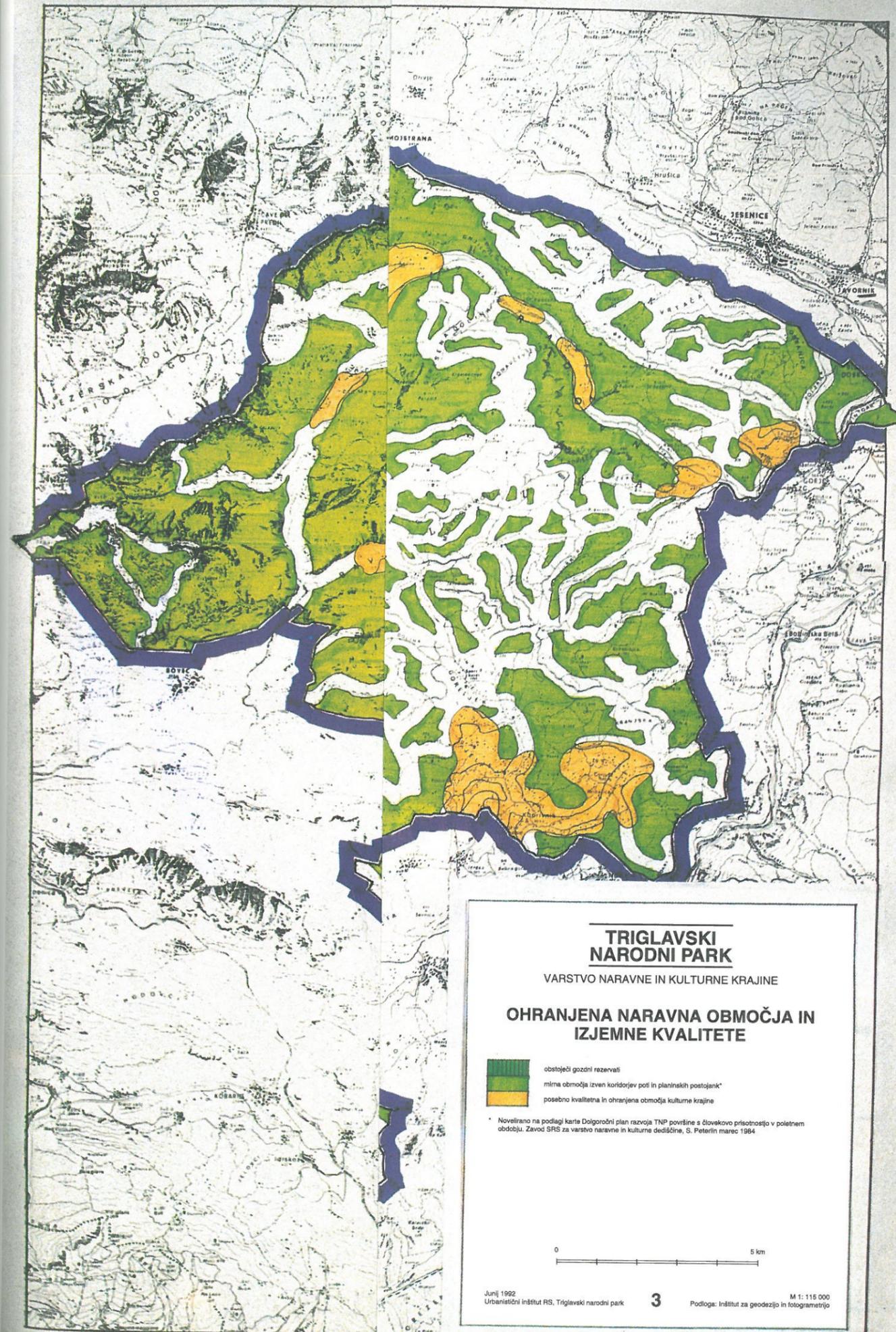

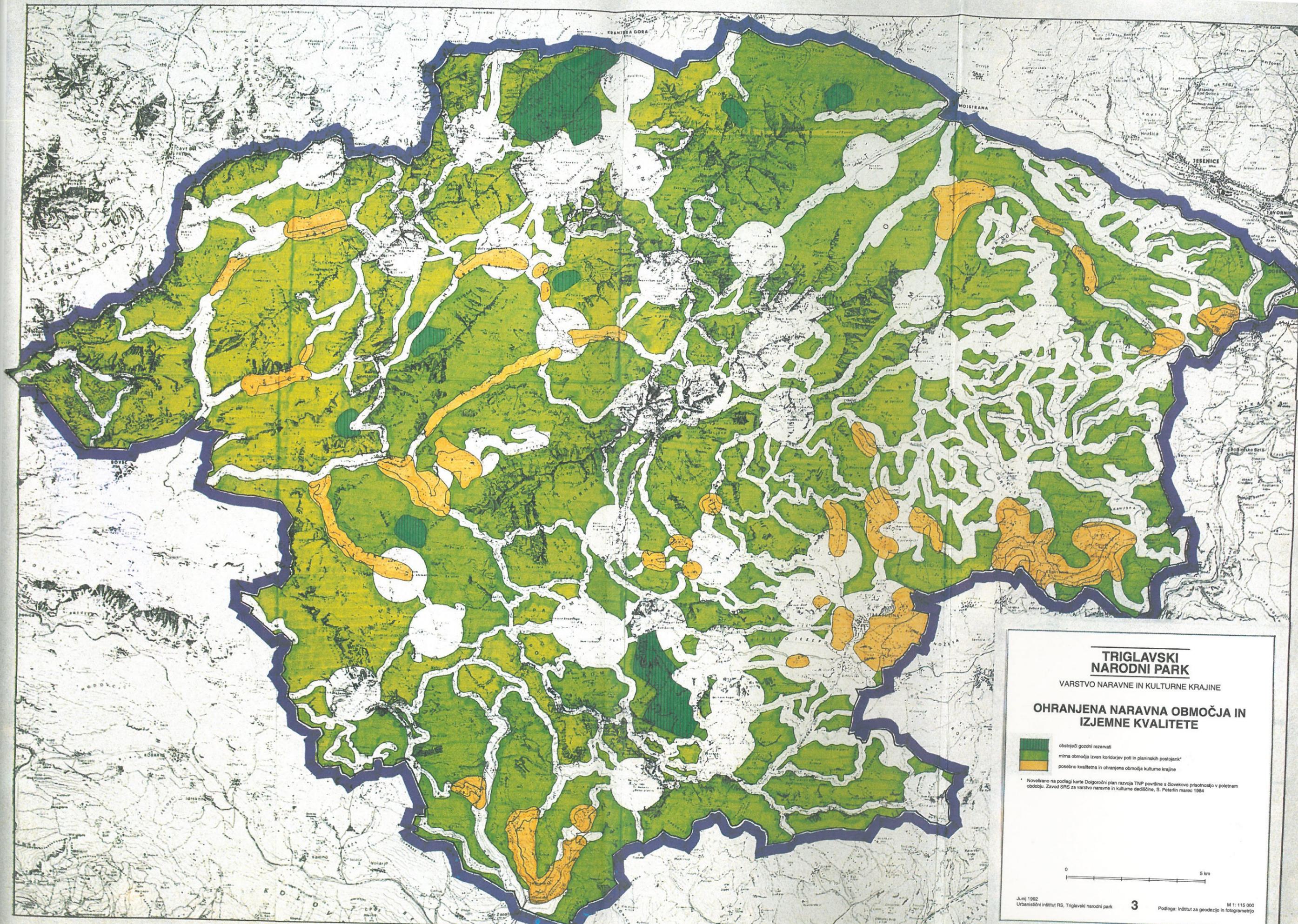
Slika 35: Zapoden.

Slika 36: Koprivnik.

Slika 37: Tolminske Ravne.

**TRIGLAVSKI
NARODNI PARK**

VARSTVO NARAVNE IN KULTURNE KRAJINE

**OHRANJENA NARAVNA OBMOČJA IN
IZJEMNE KVALITETE**

- obstoječi gozdni rezervati
- mima območja izven koridorjev poti in planinskih postojank*
- posebno kvalitetna in ohranjena območja kulturne krajine

* Novelirano na podlagi karte Dolgoročni plan razvoja TNP površine s človekovo prisotnostjo v poletnem obdobju. Zavod SRS za varstvo naravne in kulturne dediščine, S. Peterlin marec 1984

4. NESKLADNOSTI MED STANJEM IN ZAKONOM TER MEDNARODNIMI DEFINICIJAMI

Sedanje razmere, raba prostora in urejanje niso v celoti skladni z obstoječim varstvenim režimom (zakon o Triglavskem narodnem parku, 1981) in prav tako ne z mednarodno definicijo narodnih parkov (IUCN).

Najbolj izrazita neskladja so prikazana na kartah 4 in 5.

4.1 Neskladnosti z obstoječim varstvenim režimom

(karta 4)

Varstveni režim določa zakon o Triglavskem narodnem parku (1981).

Del neskladnosti izvira še iz pododanega stanja, tj. dejavnosti oz. objekti, ki so bili ob sprejetju zakona že v prostoru in doslej niso bili odstranjeni:

- onesnaževanje tal in voda - stalna naselja in vikendi, hoteli, planinske kočice,
- spreminjanje pastirskih stanov in drugih kmetijskih gospodarskih stavb v vikende
- uporaba gozdnih cest za javni promet v osrednjem območju in
- letalski športni preleti - aerotaksi, motorni zmaji.

Del neskladnosti pa je mlajšega izvora oz. se v zadnjih desetih letih pojavlja na novih območjih ali v novih oblikah:

- onesnaževanje tal in voda - stalna naselja in vikendi, hoteli, pla-

- ninske kočice,
- vodnogospodarske ureditve, ki spreminjajo naravne razmere, zajetja vode za potrebe izven parka,
- odvzemanje mineralnih agregatov za potrebe zunaj Triglavskega narodnega parka,
- nedovoljene gradnje vikendov,
- spreminjanje pastirskih stanov in drugih kmetijskih gospodarskih stavb v vikende,
- spreminjanje oblikovanosti in sestave površja v osrednjem območju,
- uporaba gozdnih cest za javni promet v osrednjem območju in
- letalski športni preleti - aerotaksi, motorni zmaji.

Onesnaževanje tal in voda - stalna naselja in vikendi, hoteli, planinske kočice (12. člen, tč. 12)

Pomembna vodozbirna območja (celotna Pokljuka, Mežakla, Radovna, Voje, Uskovnica, Vogar, Vogel in večje planinske postojanke).

Onesnaževanje voda (Ukanc, Vogel in Vogar za Bohinjsko jezero ter dolina Trente in Soče za reko Sočo).

Vodnogospodarske ureditve, ki spreminjajo naravne razmere, zajetja vode za potrebe izven parka (12. člen, tč. 13)

Regulacija Ribnice pod Rudnico, Spodnja Radovna, Žgornja Radovna, Vrata (pri Mojstrani), Tolminske Ravne (Zadlaščica), regulacije Soče in Koritnice, Pišnica in Voje.

Odvzemanje mineralnih agregatov za potrebe zunaj Triglavskega narodnega parka (12. člen, tč. 16 in 17)

Melišča pod Studorjem, Stara Fužina (Na Meleh), Pišnica, Planica - Tamar, Zapoden in prodišča na Soči.

Nedovoljene gradnje vikendov (12. člen, tč. 18)

Ukanc, Vogar, Voje, Uskovnica,

Goreljek in ostali del Pokljuke, Gorjuše, Koprivnik, Mežakla, Radovna, Pišnica, Trenta, Vrsnik, Lepena in Loška Koritnica.

Spreminjanje pastirskih stanov in drugih kmetijskih gospodarskih stavb v vikende (12. člen, tč. 18)
Ukanc, Vogar, Voje, Uskovnica, Studorske (Fužinske) planine, Planina Zajamniki in celotna Pokljuka, Mežakla, Zapoden, Zadnjica, Vrsnik in Loška Koritnica.

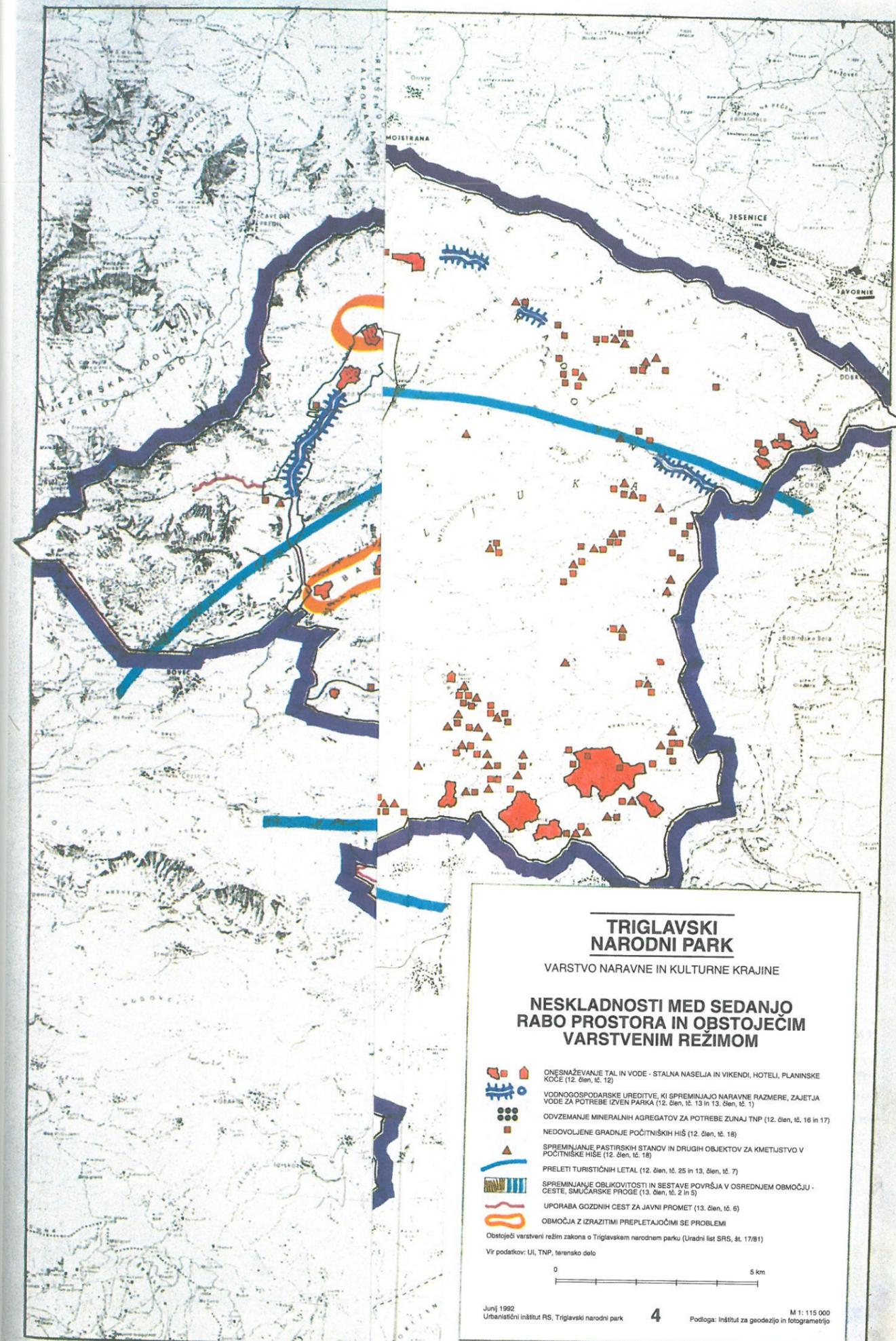
Spreminjanje oblikovitosti in sestave površja v osrednjem območju - ceste, smučarske proge (13. člen, tč. 2 in 5)
Žagarjev graben, tekaške proge v Tamarju, cesta na Blato in Vogar, gozdne ceste v Vratih in nad naseljem Na Skali, razširitev ceste v Zgornji Trenti.

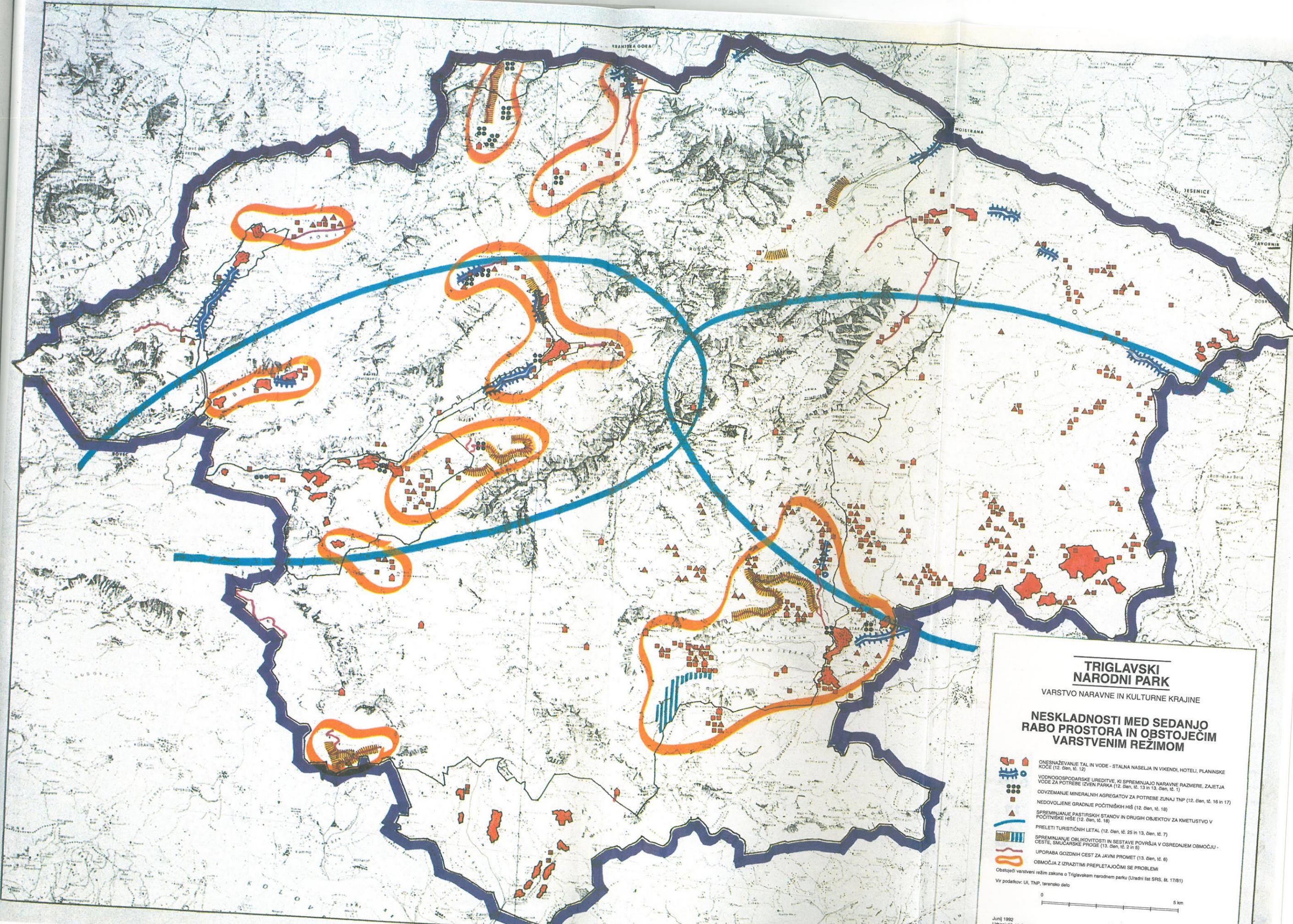
Uporaba gozdnih cest za javni promet v osrednjem območju (13. člen, tč. 6)
Vogar in Planina Blato, Kot, Tamar (stara gozdna cesta), Zapoden, Zadnjica, Planina Plazi, Možnica in Krnica.

Letalski športni preleti - aerotaksi, motorni zmaji (12. člen, tč. 25, 13. člen, tč. 7)
Bovec - smer Triglav, Lesce - smer Triglav.

Območja, kjer so problemi oz. neskladja pogosti in se prepletajo, so: Bohinj z Vojami, Vogarjem in Voglom, spodnji del doline Krme in Vrat, spodnji del Pišnice, del Zadnjice in Zapodna, Vrsnik, Lepena, del Koritnice, Bavšica, območje Planine Zaprikraj in krnskih planin, zgornji del porečja Tolminke in območje Tolminskih Raven.

Pregled določb zakona, omenjenih v tem poglavju, je v prilogi 2.

TRIGLAVSKI NARODNI PARK

VARSTVO NARAVNE IN KULTURNE KRAJINE

NESKLADNOSTI MED SEDANJO RABO PROSTORA IN OBSTOJEČIM VARSTVENIM REŽIMOM

- ONESNAŽEVANJE TAL IN VODE - STALNA NASELJA IN VIKENDI, HOTELI, PLANINSKE KOČE (12. člen, št. 12)
- VODNOSPODARNE UREDITVE, KI SPREMINJAJO NARAVNE RAZMERE, ZAJETJA VODE ZA POTREBE IZVEN PARKA (12. člen, št. 13 in 13. člen, št. 1)
- ODVZEMANJE MINERALNIH AGREGATOV ZA POTREBE ZUNAJ TNP (12. člen, št. 16 in 17)
- NEDOVOLJENE GRADNJE POČITNIŠKIH HIŠ (12. člen, št. 18)
- SPREMINJANJE PASTIRSKIH STANOV IN DRUGIH OBJEKTOV ZA KMETUSTVO V POČITNIŠKE HIŠE (12. člen, št. 18)
- PRELETI TURISTIČNIH LETAL (12. člen, št. 25 in 13. člen, št. 7)
- SPREMINJANJE OBLIKOVITOSTI IN SESTAVE POVRŠJA V OSREDNJEM OBMOČJU - CESTE, SMUČARŠKE PROGE (13. člen, št. 2 in 5)
- UPORABA GOZDNIH CEST ZA JAVNI PROMET (13. člen, št. 6)
- OBMOČJA Z IZRAZITIMI PREPLETAJOČIMI SE PROBLEMI

Obstoječi varstveni režim zakona o Triglavskem narodnem parku (Uradni list SRS, št. 17/81)

Vir podatkov: UI, TNP, terensko delo

4.2 Neskladnosti z režimi mednarodne definicije narodnih parkov

(Karta 5)

Neskladnosti med sedanjim stanjem v narodnem parku in stanjem, kakršno zahteva mednarodna definicija narodnega parka (IUCN), so precejšnje.

V prvem poglavju smo med cilji bodoče ureditve navedli, da naj bi:

- kategoriji narodnega parka (tj. II. kategorija IUCN) ustrezalo osrednje območje Triglavskega narodnega parka,
- kategoriji zavarovane krajine (tj. V. kategorija IUCN) ustrezalo robno območje Triglavskega narodnega parka.

Taka ureditev bi v Triglavskem narodnem parku pomenila naslednje:

II. kategorija - narodni parki

Osnovno načelo je, da na območju narodnega parka ni in ne more biti **nobene** gospodarske rabe prostora in naravnih dobrin: gozdarstvo, lov, ribolov, odvzemanje peska, pašništvo, zajetja in izkoriščanje voda (tudi kopanje in vodni športi). V narodnem parku tudi ne more biti stalnih naselij, počitniških hiš, hotelov, tranzitnih in turističnih cest.

V. kategorija - zavarovana kulturna krajina

Gospodarjenje v prostoru mora biti skladno z naravo in okoljem: sonaravno (tradicionalno) kmetijstvo in gozdarstvo, lov kot regulacija rastlinojedih živalskih vrst na osnovi strokovnih izhodišč, naravi prijazen turizem, tradicionalno pašništvo.

4.2.1 NESKLADNOSTI V ROBDEM OBMOČJU

Če bi v robnem območju uvedli varstveni režim, ki velja za V. kategorijo po IUCN, tj. za zavarovano kulturno krajino, bi bilo potrebno odpraviti naslednje neskladnosti:

Intenziviranje kmetijstva

Agromelioracije in pospeševanje kmetijske proizvodnje z mineralnimi gnojili na pašnikih (Radovna, Mežakla, Planina Javornik, Gorjuše, Goreljek in Uskovnica).

Počitniške hiše (naselja in stavbe)

Vogel, Stara Fužina, Uskovnica, celotna Pokljuka, Radovna, Mežakla in Vrsnik.

4.2.2 NESKLADNOSTI V OSREDNJEM OBMOČJU

Da bi postalo osrednje območje Triglavskega narodnega parka skladno z definicijo II. kategorije varstvenega območja po IUCN, tj. narodni park, pa bi bilo potrebno odpraviti naslednje neskladnosti:

Lov

Izvajanje komercialnega lova in ribolova je v nasprotju z definicijo IUCN. Lov in ribolov se ne moreta izvajati v območju II. kategorije varstva, v območju V. kategorije pa je dopustna le biološka regulacija nekaterih, predvsem rastlinojedih živalskih vrst na osnovi ekoloških kriterijev (vpliv na vegetacijo).

Sedaj je komercialni lov v Triglavskem narodnem parku prisoten povsod, razen na težko dostopnih območjih.

Gospodarska raba gozdov

V osrednjem območju so bile kot gospodarski gozdovi opredeljene gozdne površine v Ukancu in na

južni strani Bohinjskega jezera, gozdovi v območju Voj, Suhe in Fužinskih planin, Krma, Kot, Vrata, del Martuljka, Pišnica in Krnica, Tamar, Mangrt in Loška Koritnica, Moznica, južna stran Bavšice in podnožje Svinjaka, nad Drežnico, Pologom in Tolminskimi Ravnami, Lepena, Vrsnik, Na Skali in Plazi, Lepoč in Zadnjica, Zgornja in Zadnja Trenta, pod Vršičem in Trenta (desna).

Intenziviranje kmetijstva (zaradi melioracij in mineralnih gnojil)

Obala Bohinjskega jezera, Voje in del Ukanca.

Pašništvo - urejeno in neurejeno

Na območjih II. kategorije po definiciji IUCN ne more biti pašništva. Poleg lova je takšno določilo v sedanjih razmerah v Alpah najtežje dosegljivo, saj posega na področja starih servitutnih pravic in korenito spreminja življenjske razmere domačinov, ki se preživljajo s kmetijstvom.

Popolnoma nesprejemljiv in nezakonit pa je pojav divje paše (največ drobnice), saj posega na območja, ki niso bila nikoli namenjena za pašništvo; zaradi preštevilnosti živine le-ta izrinja prosto živeče divje živali in spreminja rastlinski svet ter izsiljuje gospodarsko rabo skupnega prostora narodnega parka za ljudi, katerih osnovna dejavnost ni kmetijstvo in ki živijo izven prostora Triglavskega narodnega parka: visokogorski svet nad Pokljuko med Debelo pečjo in Toscem, nad Krmo, območje Špika in Vršiča, Rombon in krnsko pogorje.

Ribolov

V osrednjem območju je ribolov v Bohinjskem jezeru, v Krnskem jezeru in na Planini pri Jezeru.

Poleg ribolova je v nasprotju z varstvenim režimom po IUCN tudi vnašanje neavtohtonih ribjih vrst (Bohinj, Soča, Črno jezero).

Energetska izraba

Mala hidroelektrarna Savica, Vrata - Mojstrana (na meji osrednjega območja).

Izkoriščanje mineralnih agregatov

Največ sprememb na reliefu je povzročilo stalno odvažanje peska iz Zapodna, iz Tamarja, z Vršiča in iz Pišnice.

Zajetja vode za potrebe izven Triglavskega narodnega parka

Voje, Vrata (pod Peričnikom) in Tamar.

Stalna naselja v osrednjem območju

Ukanc, Loška Koritnica, Bavšica, Zgornja Trenta, Na Skali, Lepena.

Počitniške hiše

Ukanc, Voje, Vogar, Fužinske planine, Krma, Vrata, Pišnica, Vršič, Zapoden, Zadnjica, Lepoč, Lemovje, Na Skali in Lepena, Bavšica in Loška Koritnica.

Tranzitne in turistične ceste, gozdne in kmetijske prometnice, odprte za javni promet

Vršič, Predel, Mangrtsko sedlo, Bavšica, Ukanc - Savica, Voje, Vogar, Vrata, Kot, Krma, Tamar in podkrnske planine.

Velika koncentracija obiskovalcev

Stihijsko in ponekod neobvladljivo stanje je najbolj kričeče ob Bohinjskem jezeru, na Vršiču, v območju Triglava, v Dolini Triglavskih jezer, ob Krnskem jezeru in na Mangrtskem sedlu.

Kopališča

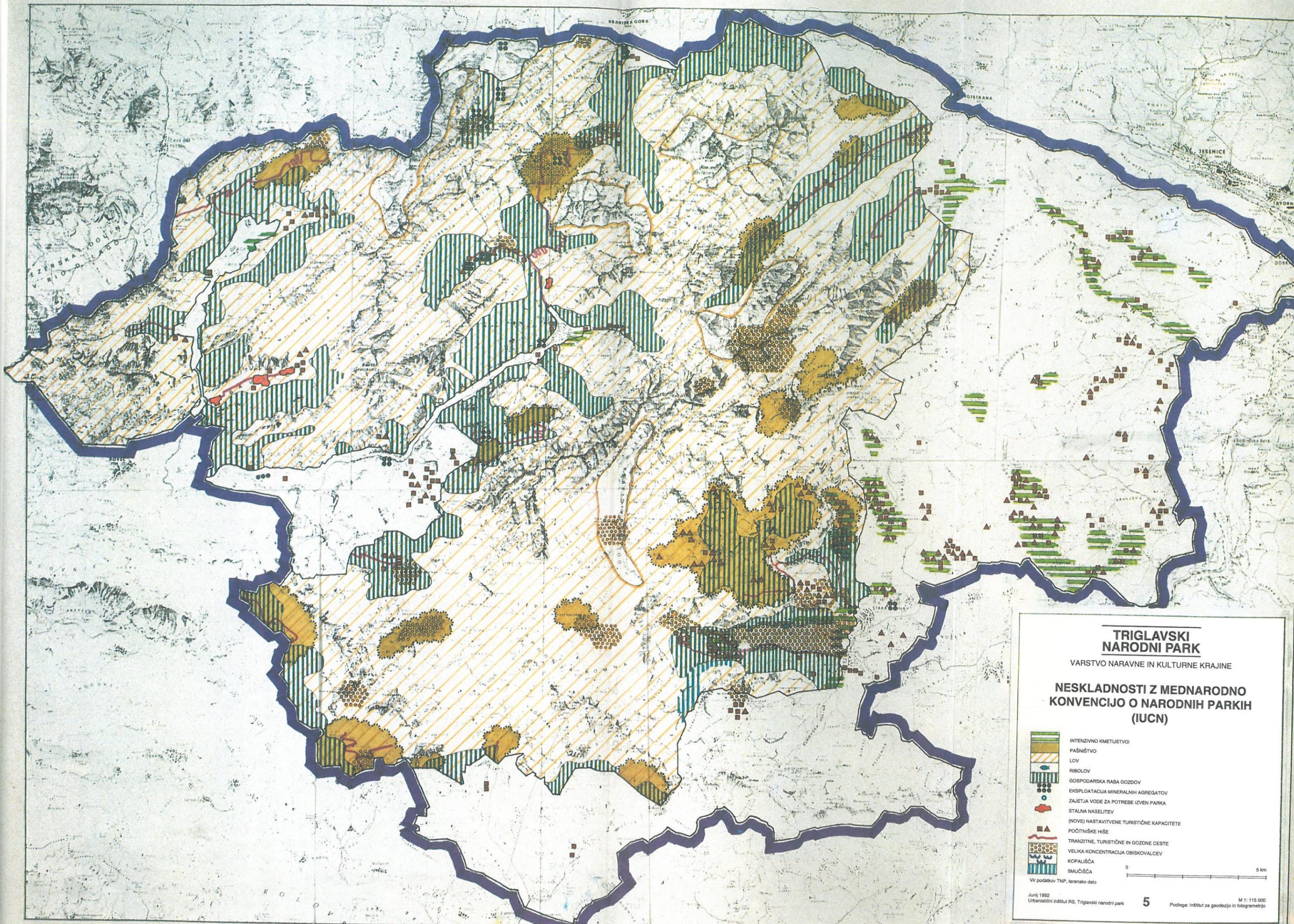
Popolnoma neurejeno, stihijsko in za naravo ogrožajoče stanje je ob Bohinjskem jezeru in ob Krnskem jezeru, nekoliko manj ob drugih visokogorskih jezerih.

Smučišča

Žagarjev graben pod Voglom, smučanje na Triglavskem ledeniku (do leta 1988) in na snežiščih pod Prisojnikom v poletnih mesecih.

Vojaška dejavnost

Vojaške vaje nad Pokljuko in v krnskem pogorju.

**TRIGLAVSKI
NARODNI PARK**

VARSTVO NARAVNE IN KULTURNE KRAJINE

**NESKLADNOSTI Z MEDNARODNO
KONVENCIJO O NARODNIH PARKIH
(IUCN)**

- INTENZIVNO KMETIJSTVO
- PAŠNIŠTVO
- LOV
- RIBOLOV
- GOSPODARSKA RABA GOZDOV
- EKSPLOATACIJA MINERALNIH AGREGATOV
- ZAJETJA VODE ZA POTREBE IZVEN PARKA
- STALNA NASELITEV
- (NOVE) NASTAVITVENE TURISTIČNE KAPACITETE
- POČITNIŠKE HIŠE
- TRANZITNE, TURISTIČNE IN GOZDNE CESTE
- VELIKA KONCENTRACIJA OBISKOVALCEV
- KOPALIŠČA
- SMUČIŠČA

Vir podatkov TNP, terensko delo

Junij 1992
Urbanistični inštitut RS, Triglavski narodni park

5. BODOČA UREDITEV TRIGLAVSKEGA NARODNEGA PARKA

in izobraževalne namene,
- izločitev vsakršnega hrupa.

5.1 Varstvena območja

(Karta 6)

Da bi dosegli ciljno ureditev Triglavskega narodnega parka, ki bi bila skladna z definicijo IUCN, naj bi Triglavski narodni park členili na več varstvenih območij.

Varstvena območja (upravljaljska območja (management zones)) predstavljajo osnovo za upravljanje in urejanje v posameznih območjih. Točna opredelitev in razmejitev varstvenih območij bo morala biti posebna naloga.

Predlagamo uvedbo štirih tipov varstvenih območij, in sicer:

- naravni rezervat,
- naravna krajina,
- prehodna ali polnaravna krajina in
- kulturna krajina.

I. NARAVNI REZERVAT (NR)

Cilj je varstvo in ohranitev naravnih procesov brez kakršnega koli človekovega vmešavanja. Dopusča se le znanstveno raziskovanje pod vodstvom in spremljanje stanja.

Predlagani naravni rezervati so:

- povečani sedanji gozdni rezervati in novi gozdni rezervati,
- rastlinski rezervati,
- območja prezimovališč in zatočišč ogroženih in zavarovanih živalskih vrst,
- posebej zavarovani biotopi.

Koncept urejanja:

- nobene gospodarske rabe,
- nobenih prostorskih posegov,
- nobenega spreminjanja reliefa - le ukrepi za varstvo in ohranjanje,
- kontroliran obisk za raziskovalne

II. NARAVNA KRAJINA (NK)

Cilj je varstvo in naravni razvoj ekosistemov, brez vplivov in motenj človeka. Nadaljnji cilji so znanstveno raziskovanje, izobraževanje in rekreacija, ki so podrejeni varstvu narave.

Rezervatno območje je značilno in prevladujoče za narodni park. Obsega predvsem naravno krajino.

Dopustni so le ukrepi za varstvo in ohranjanje.

Upravljanje je usmerjeno na vzdrževanje nemotene narave, zelenega ravnovesja in stanja v prostoru, kakršno je.

Koncept urejanja:

- izločena vsakršna gospodarska (komercialna) raba prostora: gozdarstvo, lov, ribolov, ekskluzivni športi, vodno gospodarstvo, energetika, visokogorsko pašništvo,
- obisk usmerjen na obstoječe poti,
- izločanje vseh dejavnosti, ki povzročajo hrup,
- urejanje parkovne infrastrukture na obrobju,
- planinstvo kot specifična oblika rekreacije omejeno in usmerjeno na obstoječe poti in na obstoječe zmogljivosti,
- prostorski posegi dopustni le za naravovarstveno dejavnost (dostop do naravnih znamenitosti).

III. PREHODNA ALI POLNARAVNA KRAJINA (PK)

Cilj je varstvo, naravni razvoj ekosistemov, ohranjanje pestrosti in sonaravna raba naravnih dobrin (virov). Drugi cilji so še raziskovanje, izobraževanje in rekreacija, vendar so podrejeni varstvu narave.

Vpliv cest in drugih naprav oz. ureditev je treba čim bolj zmanjšati oz. ga ohranjati kar najmanjšega.

Pogojna varstvena stopnja z omejeno gospodarsko rabo:

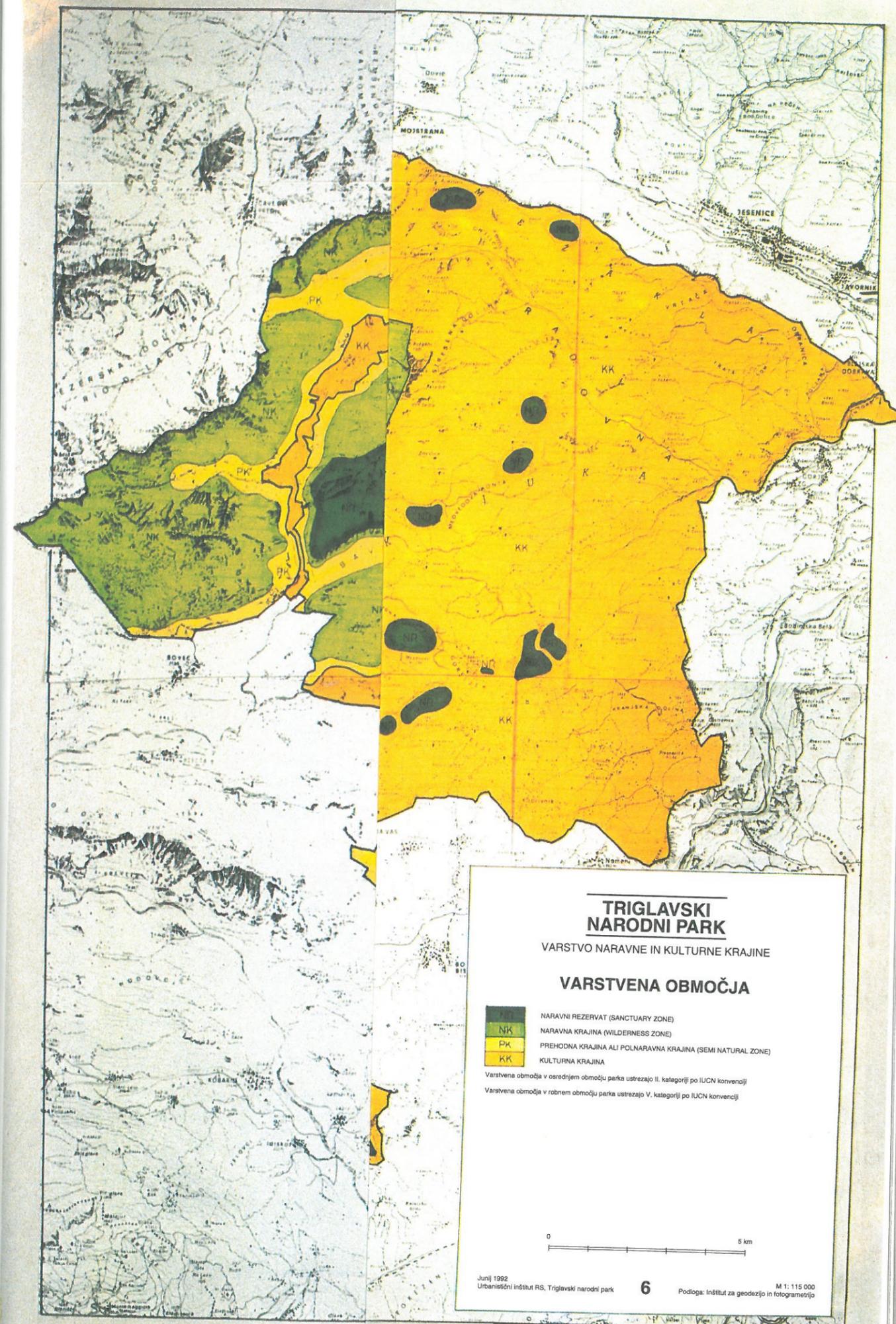
- tradicionalno pašništvo urejeno s pašnimi redi,
- posegi v gozdno vegetacijo izključno za domačo uporabo domačinov in parkovne ureditve (drva, obnova kulturne dediščine),
- sonaravno kmetijstvo (nega in vzdrževanje kulturne krajine),
- nova prometna ureditev na obstoječih prometnicah (lokalne in regionalne ceste): postopno izločanje individualnega motornega prometa,
- regulacija predvsem rastlinojedih živalskih vrst na strokovnih izhodiščih, ki zagotavljajo usklajevanje med divjadjo in njenim življenjskim okoljem.

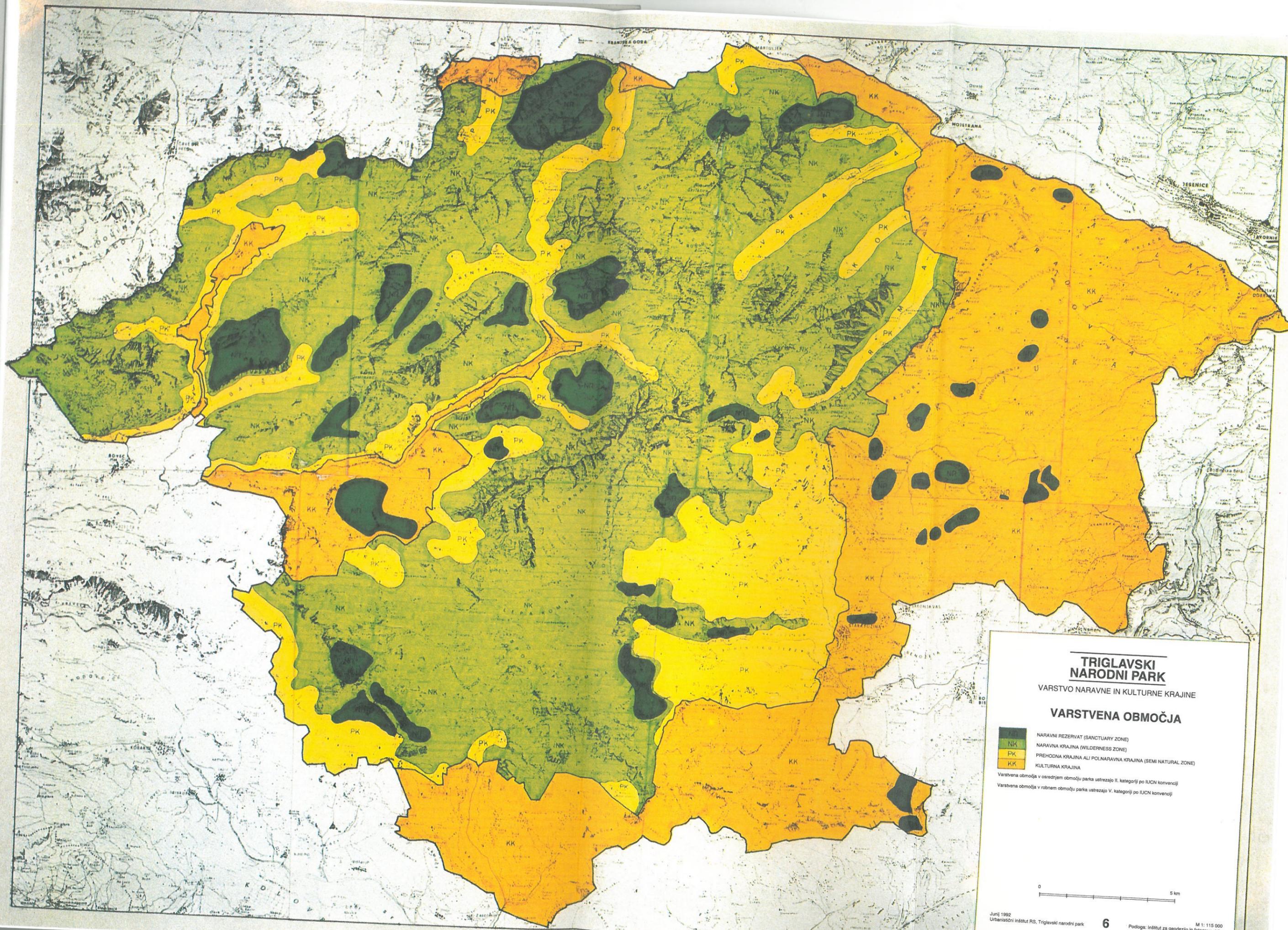
IV. KULTURNA KRAJINA (KK)

Cilj je varstvo in nega kulturne krajine, vrževanje pestrosti in ohranjanje razmerja med naravno in kulturno krajino. Tradicionalne oblike rabe prostora imajo pomembno vlogo za ohranjanje kulturne krajine.

Koncept urejanja:

- sonaravno kmetijstvo, gozdarstvo, lov in ribolov,
- parkovno usmerjen, naravi prijazen in skladen turizem.

**TRIGLAVSKI
NARODNI PARK**

VARSTVO NARAVNE IN KULTURNE KRAJINE

VARSTVENA OBMOČJA

	NARAVNI REZERVAT (SANCTUARY ZONE)
	NARAVNA KRAJINA (WILDERNESS ZONE)
	PREHODNA KRAJINA ALI POLNARAVNA KRAJINA (SEMI NATURAL ZONE)
	KULTURNA KRAJINA

Varstvena območja v osrednjem območju parka ustrezajo II. kategoriji po IUCN konvenciji
 Varstvena območja v robnem območju parka ustrezajo V. kategoriji po IUCN konvenciji

0 5 km

Junij 1992
 Urbanišči inštitut RS, Triglavski narodni park **6** Podlaga: Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo M 1: 115 000

5.2 Varstvena območja - predlog sprememb

(karta 7)

Nekatera območja smo v predlogu bodoče ureditve zajeli v osrednje območje Triglavskega narodnega parka (po sedanjem zakonu o Triglavskem narodnem parku), čeprav dejavnosti in raba v teh območjih niso skladne z II. kategorijo IUCN.

Ciljno ureditev Triglavskega narodnega parka (karta 6), ki bo skladna z definicijo narodnega parka po IUCN, bo mogoče doseči na dva načina:

1. z izločitvijo neskladnih dejavnosti, kar pomeni:
 - odstranitev počitniških hiš, prometa, turistične infrastrukture,
 - opustitev turistične dejavnosti,
 - opustitev kmetijstva in gozdarstva,
 - opustitev lova in ribolova,
 - opustitev izrabe vodnih virov;
2. s spremembo meje osrednjega območja.

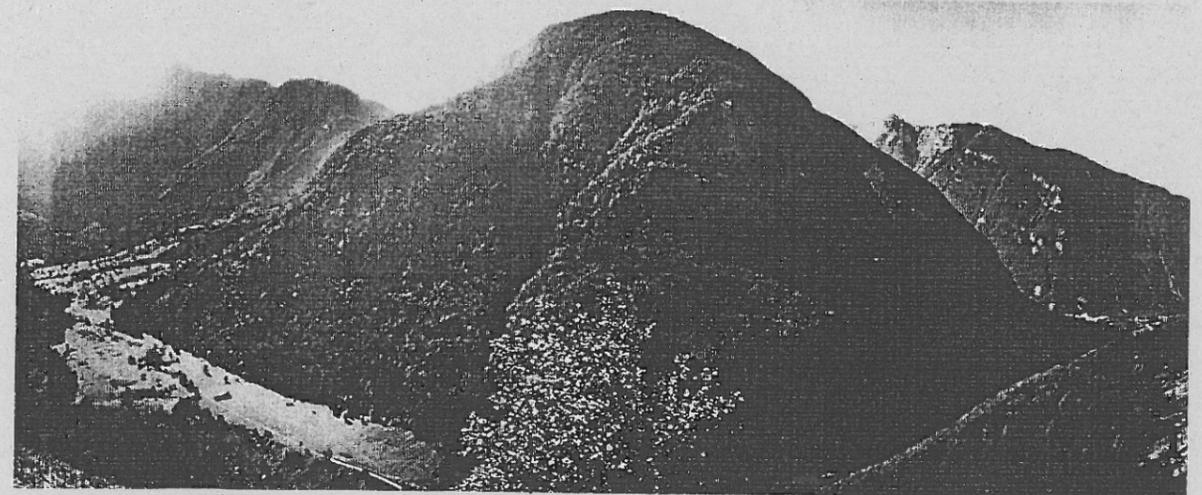
Po drugi strani pa se dolgoročno kažejo potrebe in možnosti uveljavljanja parkovnih načel (II. kategorija) tudi v sedanjem robnem območju in uveljavljanje načel V. kategorije tudi na robu sedanjega parka.

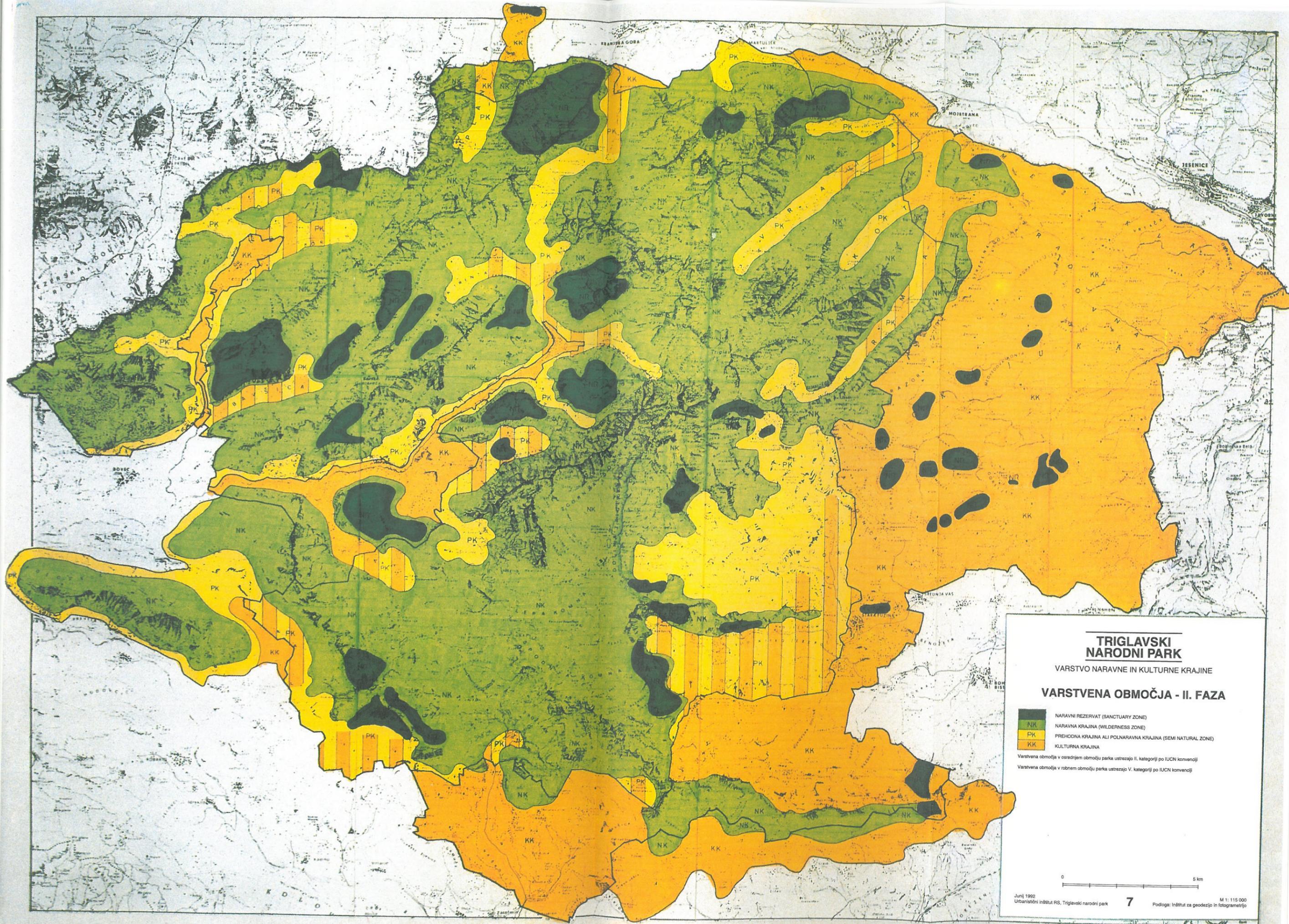
Tako predlagamo, da bi v osrednje območje priključili Črni vrh med Lepeno in Vrsnikom, zaključek nekaterih grebenov (med Radovno, Krmo, Kotom in Vrti) ter rob med Lepeno in Sočo (greben Lipnika in Vršičev).

Zavarovanje Zelencev opozarja na možnost povezave zavarovanega območja s Triglavskim narodnim parkom.

Načela sonaravnega gospodarjenja (ki veljajo za V. kategorijo) in ohranjanje naravnih razmer (II. kategorija) bi bilo mogoče v perspektivi brez posebne škode uveljaviti še na območjih, ki sedaj mejijo na Triglavski narodni park. Predlagamo, da se sonaravno gospodarjenje uvede na Polovniku (ki je bil ob pripravi zakona o Triglavskem narodnem parku leta 1981 vključen v območje parka) in na južni strani bohinjskih hribov (pobočja med Baško grapo in Rutom).

Slika 38:
Črni vrh nad
Sočo.

**TRIGLAVSKI
NARODNI PARK**

VARSTVO NARAVNE IN KULTURNE KRAJINE

VARSTVENA OBMOČJA - II. FAZA

- NARAVNI REZERVAT (SANCTUARY ZONE)
- NARAVNA KRAJINA (WILDERNESS ZONE)
- PREHODNA KRAJINA ALI POLNARAVNA KRAJINA (SEMI NATURAL ZONE)
- KULTURNA KRAJINA

Varstvena območja v osrednjem območju parka ustrezajo II. kategoriji po IUCN konvenciji
 Varstvena območja v robnem območju parka ustrezajo V. kategoriji po IUCN konvenciji

6. ZAKLJUČEK

Predlagane cilje bo mogoče doseči le, ko bodo ustvarjalno sodelovali:

- država,
- pozitivno osveščena javnost,
- lokalne skupnosti in
- domačini, predvsem lastniki večjih zemljišč v Triglavskem narodnem parku.

Vloga države se bo morala povečati; to velja predvsem za njene finančne obveznosti:

- pridobivanje zemljišč v last ali v dolgoročni najem,
 - sporazumi z lastniki in upravljavci zemljišč o načinu rabe zemljišč (tudi s pomočjo subvencij),
 - izobraževanje in informiranje, svetovanje javnemu sektorju, zasebnikom in organom lokalne skupnosti, animacija lokalnih skupnosti in domačega prebivalstva,
 - subvencije in odškodnine in drugo,
- dejavnija pa bo morala postati tudi davčna politika.

Potrebna bodo tudi večja sredstva za redne parkovne dejavnosti in za opremo parka (npr. infrastruktura za obiskovalce).

Na območju II. kategorije se bo morala država odpovedati gospodarskemu izkoriščanju naravnega bogastva (gozd, voda, divjad, minerali, rudnine, zelišča) oz. dogodkom, ki iz tega izvirajo. Taka politika zahteva tudi spremenjeno vlogo sedanjih upravljavcev oz. bodočih koncesionarjev. Zaradi stimulatивne politike do prebivalcev v območju V. kategorije bodo verjetno izpadli tudi dohodki iz davkov na dejavnosti, ki v Triglavskem narodnem parku pomagajo ohranjati in vzdrževati kulturno krajino (kmetijstvo, gozdarstvo). Ti davki že danes ne pomenijo za državo v celoti nikakršnega pomembnega

vira dohodkov, zato bi imela njihova ukinitve predvsem spodbujevalni učinek.

Sredstva in ukrepi za doseg ciljev narodnega parka bodo podrobneje obdelani v nadaljevanju naloge. Sestavni del strategije za uveljavitev narodnega parka so tudi:

- konsenz in usklajevanje parkovne politike z domačini, predvsem z lastniki zemljišč v narodnem parku,
- družbeni oz. javni konsenz (parlament, lokalne skupnosti, strokovne in nevladne ustanove),
- prevrednotena davčna in razvojna politika,
- posebna koncesijska politika za območje narodnega parka,
- pridobivanje zemljišč v območju II. kategorije v državno last oz. v upravljanje (odkupi, odškodnine, večdesetletni najemi ali zakupi),
- enotno upravljanje z zavarovanim območjem,
- ustanovitev fundacije oz. sklada Triglavskega narodnega parka,
- usklajenost gospodarske in razvojne politike na območju Triglavskega narodnega parka s parkovnimi cilji (gozdarstvo, lovstvo, kmetijstvo, turizem, vodno gospodarstvo, energetika).

POVZETEK

Namen publikacije je predstaviti cilje bodoče ureditve Triglavskega narodnega parka, ki izhajajo iz mednarodnih dogovorov in iz analize stanja v narodnem parku v obdobju 1981-1991. Nova spoznanja na področju varstva gorskega sveta pri nas in na tujem ter rezultati analize stanja v preteklem desetletju kažejo, da veljavna ureditev ne ustreza več in da bodo potrebne dopolnitve sedanjega sistema varstva.

Gradivo je prvi del strokovnih podlag za dopolnitev zakona o Triglavskem narodnem parku, namenjeno pa je predvsem strokovni javnosti.

Dolgoročni cilj Triglavskega narodnega parka je ureditev varstva skladno z definicijami varstvenih območij po IUCN:

- da bo kategoriji narodnega parka (tj. II. kategorija IUCN) ustrezalo osrednje območje Triglavskega narodnega parka,
- da bo kategoriji zavarovane krajine (tj. V. kategorija IUCN) ustrezalo robno območje Triglavskega narodnega parka,
- da bodo kategoriji naravnih rezervatov (tj. I. kategorija IUCN) ustrezala manjša zaključena območja v osrednjem in robnem območju Triglavskega narodnega parka.

Analiza stanja v obdobju 1981-1991

prikazuje probleme in kvalitete. Med probleme so uvrščeni:

- viri onesnaženja, obremenitev okolja in sprememb naravnega ekosistema; to so lov, ribolov, gozdarstvo, kmetijstvo, vodno gospodarstvo, poselitev, promet, energetika, turizem in rekreacija (*karta 1*) ter dejavnosti, ki ležijo izven narodnega parka, katerih vplivi pa segajo vanj;
- vizualne motnje, katerih vzrok so predvsem spremembe oblikova-

nosti površja (reliefa in rastlinske odeje), neustrezno oblikovane nove stavbe ter adaptacije in propadanje pastirskih stanov na pašnih planinah ali njihovo spreminjanje v počitniške hiše (*karta 2*).

Kot kvalitete so prikazane le tiste, ki so potencial za bodoče ohranjanje; to so gozdni rezervati, mirna območja in kvalitetna kulturna krajina (*karta 3*).

Neskladnosti z obstoječim varstvenim režimom, ki ga določa zakon o Triglavskem narodnem parku (1981), so: onesnaževanje tal in vode (stalna naselja in vikendi, hoteli, planinske kočice), vodno-gospodarske ureditve, ki spreminjajo naravne razmere, zajetja vode za potrebe izven parka, odzemanje mineralnih agregatov za potrebe izven narodnega parka, nedovoljene gradnje vikendov, spreminjanje pastirskih stanov in drugih kmetijskih gospodarskih stavb v vikende, spreminjanje oblikovitosti in sestave površja v osrednjem območju (ceste, smučarske proge), uporaba gozdnih cest za javni promet v osrednjem območju, letalski športni preleti, motorni zmagi (*karta 4*).

Da bi območje Triglavskega narodnega parka obdržalo status narodnega parka po definiciji IUCN, bo potrebno na območju II. kategorije odpraviti naslednje neskladnosti: lov, gospodarsko rabo gozdov, intenziviranje kmetijstva (zaradi melioracij in mineralnih gnojil) in neurejeno pašništvo, ribolov, izkoriščanje mineralnih agregatov, zajetja vode za potrebe izven narodnega parka, stalna naselja, počitniške hiše, tranzitne in turistične ceste, gozdne in kmetijske prometnice, odprte za javni promet, veliko koncentracijo obiskovalcev, kopališča in smučišča. Druga možnost je postopno prilaganje meje osrednjega območja. Robno območje bo ustrezalo statusu zavarovane kulturne krajine, ko bodo odstranjene neskladnosti:

intenziviranje kmetijstva, intenzivno gozdarstvo, počitniške hiše ipd. (*karta 5*).

Da bi dosegli ciljno ureditev, naj bi Triglavski narodni park členili na štiri tipe **varstvenih območij**, in sicer:

- Naravni rezervat, katerega cilj je varstvo in ohranitev naravnih procesov brez kakršnega koli človekovega vmešavanja; dovoljeno je le znanstveno raziskovanje pod vodstvom in spremljanje stanja.
- Naravna krajina - cilj je varstvo in naravni razvoj ekosistemov, brez kakršne koli rabe naravnih dobrin in brez vplivov in motenj človeka. Nadaljnji cilji so znanstveno raziskovanje, izobraževanje in rekreacija, ki so podrejeni varstvu narave.
- Prehodna ali polnaravna krajina, kjer je cilj varstvo, naravni razvoj ekosistemov, ohranjanje pestrosti in sonaravna raba naravnih dobrin (virov). Drugi cilji so še raziskovanje, izobraževanje in rekreacija, vendar so podrejeni varstvu narave.
- Kulturna krajina - tu je cilj varstvo in nega kulturne krajine, vzdrževanje pestrosti in ohranjanje razmerja med naravno in kulturno krajino. Tradicionalne oblike rabe prostora imajo pomembno vlogo za ohranjanje kulturne krajine (*karta 6*).

Naloga je pokazala, da bodo potrebne nekatere notranje spremembe meja med osrednjim in robnim območjem (II. in V. kategorija) in da bi bilo mogoče v park vključiti tudi nekatera manjša območja, ki sedaj ležijo izven njega (*karta 7*).

Predlagane cilje bo mogoče doseči le, ko bodo ustvarjalno sodelovali:

- država,
- pozitivno ozaveščena javnost,
- lokalne skupnosti in
- domačini, predvsem lastniki večjih zemljišč v Triglavskem narodnem parku.

CONSERVATION OF NATURE AND LANDSCAPE IN THE TRIGLAV NATIONAL PARK - SUMMARY

General facts on the Triglav National Park

Triglav National Park covers almost the entire area of the Slovenian Julian Alps, comprising a total of 848 km². The park was founded by an act passed in 1981.

The objectives of the founding of the Park were:

- to preserve its extraordinary natural and cultural values,
- to protect its indigenous plants, animals, and natural ecosystems together with geological and physiographic features,
- to ensure the development of sustainable agriculture and forestry,
- to preserve and enhance/develop the Park's landscape and to provide resources for the resident population.

Furthermore, these protective measures were intended to enable both inhabitants and visitors to enjoy the natural, cultural and spiritual values of the area.

The Park is composed of two zones with different regimes of protection: the core zone with strict protective measures, and the peripheral zone with less severe restrictions.

The aim of the publication is to present goals of the future layout of Triglav National Park, based on international agreements, and on the analysis of the state of the Park in the period between 1981 and 1991. New findings on the protection and conservation of mountain areas and the results of the analysis show that the present arrangement has become inadequate and in need of change.

The materials presented are the first stage in preparing the background data for the amendment of the Triglav National Park Act.

The long-term goal of the Triglav National Park is the adaptation of its protection scheme according to the definition of protected areas by IUCN, so that:

- the core area of the Park will correspond to the II. category by IUCN (national park),
- the peripheral area of the Park will correspond to the V. category by IUCN (protected landscape),
- smaller areas in both the core and peripheral area will correspond to the I. category by IUCN (natural reserves).

The Park will have a buffer zone, where environmentally friendly farming and forestry will be encouraged.

The analysis of the state of the Park in the years between 1981-1991

presents the following problems and qualities. The **problems** are:

- Sources of pollution and of changes in the natural ecosystems, i. e. hunting, fishing, forestry, farming, water management, settlements, traffic, energy supply, tourism and recreation (which all lie within the boundaries of the Park, *Map 1*) and activities that lie outside the Park - mostly even outside of Slovenia, but with influences reaching inside the Park (mining, industry, traffic and energy supply).
- Visual disturbance, which mostly stem from changes in earth surface and plant cover, inappropriate design of new buildings and reconstructions of old structures or decay of shepherds' settlements on high pastures (*Map 2*).

Among the **qualities** only those are presented which represent a potential for further conservation, i.e. wood reserves, wilderness, and cultural landscapes of outstanding quality (*Map 3*).

The non-compliances with the present protection regime, as enforced by the Triglav National Park Act (1981) are the following: pollution of soil and water (settlements, holiday cottages, hotels, mountain huts), water management facilities that change the natural conditions, extraction of water for the supplying of areas outside the Park, extraction of gravel and sand for construction outside the Park, illegal construction of holiday cottages, conversion of shepherds' hamlets on high pastures into holiday cottages, the changing of the earth's surface in the core zone (roads and ski-runs), the use of forest roads for public use in the core zone, air traffic (aero-taxi, motor kites) (*Map 4*).

If the core zone is to gain the status of a natural park according to the definition by IUCN, the following non-compliances should be eliminated: hunting, commercial forestry, farming (because of meliorations and use of chemical fertilisers), grazing, fishery, extraction of gravel and sand for construction outside the Park, extraction of water for supplying areas outside the Park, permanent settlements, transit and tourist roads, logging and farming roads open to public use, high concentrations of visitors, bathing and ski-runs. The other solution is to change the borders of the core area in order to eliminate the inappropriate activities. The peripheral zone would acquire the status of a protected landscape if the intensification of farming and holiday cottages would be eliminated (*Map 5*).

To reach the target arrangement, the Triglav National Park would be divided into four types of **protected zones**, proposed by this study:

- Natural reserve. The objective is the protection and preservation of natural processes, undisturbed by human interference; only scientific research and monitoring are permitted.

- Natural landscape. The objective is the protection and natural development of the ecosystems, without human interference or disturbances. Further objectives are research, education and recreation, all subordinated to the protection of nature.
- Transitory or semi-natural landscape. The objective is conservation, the natural development of ecosystems, the preservation of diversity and sustainable use of natural resources. Further objectives are research, education and recreation, all subordinated to the protection of nature.
- Cultivated landscape. The objective is the preservation and enhancement of cultivated landscapes, the maintenance of diversity and of the balance of natural and cultivated landscapes. Traditional forms of land-use play an important role for the conservation of the cultural landscape (*Map 6*).

The study has shown, that some areas in the present core zone would probably have to be converted to the present peripheral zone, while on the other hand, at some places, the core zone could be enlarged. Also the boundaries of the whole Park could be moved further out to comprise areas of well-preserved nature.

The goals and objectives, proposed by the study, could be reached under the condition that the State of Slovenia, the general public, local communities, and the local population would support them.

Map 1
**SOURCES OF POLLUTION
AND BURDENS TO THE ENVIRONMENT**

- INTENSIFIED FARMING - USE OF CHEMICAL FERTILISERS
- INTENSIFIED FARMING ON PROTECTED AREAS OF WATER SUPPLY SOURCES
- INTENSIVE FISHERY - FISH HATCHERY
- INAPPROPRIATE OR NO DISPOSAL OF WASTE WATERS
- - HOTELS, MOUNTAIN LODGES
- - HOLIDAY COTTAGES
- SETTLEMENTS
- POLLUTED WATERS
- INFLUENCE OF MOTOR TRAFFIC
- - HEAVILY BURDENED ROADS
- - BURDENED ROADS
- - INAPPROPRIATE PARKING FACILITIES AT POINTS OF DEPARTURE
- AREA WITH A DENSE NETWORK OF LOGGING ROADS
- INFLUENCE OF TOURISM AND RECREATION
- - HIGHER VISITOR CONCENTRATION (TOURISM, MOUNTAIN CLIMBING, BATHING, SKIING)
- - HEAVILY BURDENED MOUNTAIN PATHS
- - TAKE-OFF PLATFORMS OF GLIDER PARACHUTES AND HANG GLIDERS
- INFLUENCE OF ENERGY SUPPLY
- - NOISE, CAUSED BY OIL GENERATORS AND DANGER OF POLLUTION BY OIL
- DANGER OF POLLUTION BY OIL BY RATRACS AND BY LOGGING AND FARMING MACHINERY
- ILLEGAL WASTE DUMPS

Map 2
VISUAL DISTURBANCES

- VANISHING OF OR CHANGES IN SETTLEMENT CHARACTERISTICS AND ARCHITECTURAL CHARACTERISTICS
- - INAPPROPRIATE DESIGN OF NEW BUILDINGS OR OF RECONSTRUCTIONS
- - DECAY OF SHEPHERDS' SETTLEMENTS
- - CHANGES IN DESIGN OF SHEPHERDS' SHELTERS ON HIGH PASTURES BECAUSE OF CONVERSION INTO HOLIDAY COTTAGES
- - HOLIDAY COTTAGES
- CHANGES IN THE SHAPE OF SURFACE
- - AMELIORATIONS
- - CLEAR-FELLING OF TREES
- - EXTRACTION OF GRAVEL AND SAND
- - SKI-RUNS
- - INAPPROPRIATE CONSTRUCTION OF LOGGING AND FARMING ROADS AND OF REGIONAL ROADS
- - WATER PIPELINES OF SMALL HYDROPOWER PLANTS ?
- - INAPPROPRIATE REGULATION OF WATERWAYS

MAP 3
**PRESERVED NATURAL AREAS AND
OUTSTANDING QUALITIES**

- PRESENT WOOD RESERVES
- PEACEFUL AREAS
- WELL-PRESERVED CULTIVATED LANDSCAPE OF SPECIAL QUALITY

MAP 4
**NON-COMPLIANCES WITH THE PRESENT
PROTECTION REGIME, AS ENFORCED BY THE
TRIGLAV NATIONAL PARK ACT**

- POLLUTION OF SOIL AND WATER (SETTLEMENTS, HOLIDAY COTTAGES, HOTELS, MOUNTAIN HUTS)
- WATER MANAGEMENT FACILITIES THAT CHANGE THE NATURAL CONDITIONS, EXTRACTION OF WATER FOR THE SUPPLYING OF AREAS OUTSIDE THE PARK
- EXTRACTION OF GRAVEL AND SAND FOR CONSTRUCTION OUTSIDE THE PARK
- ILLEGAL CONSTRUCTION OF HOLIDAY COTTAGES
- CONVERSION OF SHEPHERDS' HAMLETS AND OTHER FARMING BUILDINGS INTO HOLIDAY COTTAGES
- FLIGHTS WITH TOURISTIC AEROPLANES
- CHANGING OF EARTH SURFACE IN THE CORE ZONE (ROADS AND SKI-RUNS)
- USE OF LOGGING ROADS FOR PUBLIC USE IN THE CORE ZONE
- AREAS WITH OUTSTANDING OR MULTIPLE PROBLEMS

MAP 5
NONCOMPLIANCES WITH THE DEFINITIONS OF
PROTECTED AREAS BY IUCN

	INTENSIFIED FARMING
	GRAZING
	HUNTING
	FISHERY /FISHING
	LOGGING
	EXTRACTION OF GRAVEL AND SAND
	EXTRACTION OF WATER FOR SUPPLYING AREAS OUTSIDE THE PARK
	PERMANENT SETTLEMENTS
	(NEW) TOURIST ACCOMMODATION
	HOLIDAY COTTAGES
	TRANSIT, TOURISTIC AND LOGGING ROADS
	HIGH CONCENTRATION OF VISITORS
	SWIMMING AREAS
	SKI-RUNS

Map 6
PROTECTED ZONES

	SANCTUARY ZONE
	WILDERNESS ZONE
	SEMINATURAL ZONE
	PROTECTED LANDSCAPE

Map 7
PROTECTED ZONES

	SANCTUARY ZONE
	WILDERNESS ZONE
	SEMINATURAL ZONE
	PROTECTED LANDSCAPE

VIRI

CIPRA 1952-1992: Dokumente, Initiativen, Perspektiven fuer eine bessere Zukunft der Alpen, CIPRA, Wolnzach, 1992.

Dalla Valle, Saša, idr.: Pogoji in možnosti razvoja v Triglavskem narodnem parku v okviru varstva in razvoja - vmesno poročilo (raziskovalna naloga), Urbanistični inštitut RS, Ljubljana, 1992.

Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije - Osrednja Slovenija (ur. Peter Skoberne in Stane Peterlin), Zavod RS za varstvo naravne in kulturne dediščine, Ljubljana, 1991.

Ogorelec, Breda, in Saša Dalla Valle: Urejanje prostora v območjih varstva dediščine (raziskovalna naloga), Urbanistični inštitut RS, Ljubljana, 1992.

Šolar, Martin: Gozdnoekološka analiza v Triglavskem narodnem parku (diplomska naloga), Šumarski fakultet, Zagreb, 1991.

Vrhovšek, Danijel, idr.: Ocenitev stanja in spremljanje procesa evtrofizacije v Bohinjskem jezeru 1986-1990, Inštitut za biologijo Univerze v Ljubljani, Bohinjska Češnjica, 1991.

IV. World Congress on National Parks and Protected Areas - Workshop IV.1 - Background papers, Caracas, 1992.

in gradiva javnega zavoda Triglavski narodni park (tipkopisi):
 - Naravovarstvena analiza planinskih postojank, 1993.
 - Obisk v Triglavskem narodnem parku, 1993.
 - Poročilo o delu nadzornovarstvene službe Triglavskega narodnega parka v letu 1991.
 - Rezultati štetja obiskovalcev, 1990 in 1992.

SEZNAM SLIK

- Slika 1: Izvir Roje nad pokopališčem pri Logu pod Mangartom (foto: Saša Dalla Valle)
- Slika 2: Bohinjsko jezero (foto: Saša Dalla Valle)
- Slika 3: Dvojno Triglavsko jezero (foto: Breda Ogorelec)
- Slika 4: Urejanje ceste in vodnogospodarske ureditve (foto: Saša Dalla Valle)
- Slika 5: Zemeljska dela za stanovanjsko gradnjo na moreni nad Staro Fužino (foto: Saša Dalla Valle)
- Slika 6: Poseka za potrebe pašništva na Beljavi ob Bohinjskem jezeru (foto: Saša Dalla Valle)
- Slika 7: Helikopterska oskrba planinskih postojank (foto: Saša Dalla Valle)
- Slika 8 in 9: Smučišča na Voglu (foto: Saša Dalla Valle)
- Slika 10: Parkiranje na prelazu Vršič v poletu (foto: arhiv Triglavskega narodnega parka)
- Slika 11: Parkiranje ob Bohinjskem jezeru poleti (foto: arhiv Triglavskega narodnega parka)
- Slika 12: Dizelski agregat pri Pogačnikovem domu (foto: arhiv Triglavskega narodnega parka)
- Slika 13: Planinska koč na Planini pri Jezeru (foto: Saša Dalla Valle)
- Slika 14: Počitniške hiše na Pokljuških rovtih (foto: Breda Ogorelec)
- Slika 15 in 16: Nadomestna gradnja v Studorju (foto: Saša Dalla Valle)
- Slika 17: Propadanje planinskih stanov na Rudnici (foto: Saša Dalla Valle)
- Slika 18: Spremembe pastirskih stanov v počitniške hiše na Planini Javornik (foto: Saša Dalla Valle)
- Slika 19: Planina Zajamniki (foto: Saša Dalla Valle)
- Slika 20: Neskladno oblikovanje novih objektov in prenov obstoječih objektov (foto: Saša Dalla Valle)
- Slika 21: Neustrezna uporaba zaščitnih sredstev za les na Planini Dedno polje (foto: Saša Dalla Valle)
- Slika 22 in 23: Počitniške hiše na Planini Blatca - neskladna raba barv in materialov (foto: Saša Dalla Valle)
- Slika 24: Nove počitniške hiše na Vogarju (foto: Saša Dalla Valle)
- Slika 25: Počitniške hiše v Ukancu (foto: Saša Dalla Valle)
- Slika 26: Grbinasti travniki na Vogarju (foto: arhiv Triglavskega narodnega parka)
- Slika 27: Izravnave reliefa na Mežakli (foto: arhiv Triglavskega narodnega parka)
- Slika 28: Delno izravnani grbinasti travniki v Radovni (foto: arhiv Triglavskega narodnega parka)
- Slika 29: Ureditve smučišč v Žagarjevem grabnu (foto: arhiv Triglavskega narodnega parka)
- Slika 30: Odvzemanje mineralnih agregatov na meliščih pri Studorju (foto: Saša Dalla Valle)
- Slika 31: Tlačni vod male hidroelektrarne Zadlaščica (foto: Saša Dalla Valle)
- Slika 32: Gozdna cesta (foto: arhiv Triglavskega narodnega parka)
- Slika 33: Regulacija Koritnice (foto: Saša Dalla Valle)
- Slika 34: Črni vrh in Vrsnik z Lemovja (foto: Saša Dalla Valle)
- Slika 35: Zapoden (foto: Saša Dalla Valle)
- Slika 36: Koprivnik (foto: Saša Dalla Valle)
- Slika 37: Tolminske Ravne (foto: Saša Dalla Valle)
- Slika 38: Črni vrh nad Sočo (foto: Saša Dalla Valle)

Priloga 1

NARAVOVARSTVENA ANALIZA PLANINSKIH POSTOJANK

V poletni sezoni 1992 je Naravovarstvenonadzorna služba Triglavskega narodnega parka že drugo leto zapored, tokrat sistematično in obširno, analizirala stanje na področju ekologije pri planinskih postojankah. V priloženi tabeli so prikazani le 3 parametri, ki pa predstavljajo potencialni in evidentni vir onesnaževanja narave v Triglavskem narodnem parku. Naravovarstvena analiza planinskih postojank v TNP bo februarja 1993 obširneje predstavljena v samostojni brošuri. Na tem mestu je naveden le osnovni komentar za način oskrbovanja planinskih koč, za energetska oskrbo in za odpadne vode.

V Triglavskem narodnem parku je 44 planinskih postojank, in sicer:

- 35 redno oskrbovanih,
- 2 občasno odprti in zaprtega tipa ter
- 7 neoskrbovanih bivakov.

Način oskrbovanja

Dvanajst koč oskrbujejo z avtomobili, še štiri nadaljnje koč z avtomobili v kombinaciji s traktorjem. Z obstoječo cestno mrežo je tak način oskrbovanja sprejemljiv, seveda pa ima tudi negativne vplive zaradi hrupa, izpušnih plinov in možnosti razlitja goriva. S traktorjem poleg že navedenih štirih koč oskrbujejo še štiri, od tega eno koč v kombinaciji s tovorno žičnico. Traktor je manj primeren sredstvo za oskrbovanje, saj povzroča večji hrup in večjo količino strupenih izpušnih plinov, obenem pa običajno nadelava traktorskih poti predstavlja nesprejemljive posege v prostor (miniranje, delo z buldožerjem). Pet koč oskrbujejo s tovorno žičnico. Ob predpostavki, da tovorna žičnica predstavlja sorazmerno mehak poseg v prostor in so žičnice večinoma električne in gravitacijske, je tak način transporta eden boljših in ne obremenjuje okolja. Seveda je ekološko najbolj sprejemljiva nošnja s konji, obenem pa na ta način spodbujamo prebivalce naselij v parku in jim nudimo možnost zaslužka. Nosači s konji oskrbujejo osem koč v Triglavskem narodnem parku, od tega enkrat v kombinaciji z žičnico, sedemkrat pa v kombinaciji s helikopterjem. Helikopter je vir onesnaževanja zaradi hrupa, izpušnih plinov, možnosti razlitja goriva, nenadnost pojava plovila v prostoru pa je tudi moteča za živalski svet. S pomočjo helikopterja oskrbujejo 9 koč, v sedmih primerih nosijo tudi s konji, na Doliču je helikopter edini način za oskrbovanje koč, pod Špičko pa je helikopter v pomoč pri oskrbi, ki jo sicer opravljajo peš. To je "najčistejši" način oskrbovanja, vendar v današnjih razmerah nerealen, zato razen našega edinega oskrbovanega zavetišča pod Špičko peš oskrbujejo le še Lipovčevo koč v Martuljku, ki je odprta občasno.

Energetska oskrba

Enajst koč je priključenih na javno omrežje. Na ta način neposredno ne predstavljajo vira onesnaževanja. Ena koča ima lastno malo centralo, ki proizvaja elektriko samo za kočo (Kovinarska koča na Zasipski planini). Plin je najsprejemljivejši vir energije od organskih goriv; uporabljajo ga v osmih kočah (v dveh kočah le plin, v šestih pa razen plina uporabljajo še druge vire energije). Izkoriščanje sončne svetlobe in vetra za pridobivanje energije je naravi najprijaznejše. Fotoelektrične celice imajo zaenkrat inštalirane le na Gomiščkovem zavetišču na Krnu, na Prehodavcih in na Kredarici. Majhno število koč, ki izkoriščajo sončno energijo, lahko pripisujemo tudi veliki začetni investiciji, ki je potrebna za uporabo sončne energije. Bencinski ali dizelski agregati povzročajo hrup in izločajo škodljive snovi v zrak in tla (izpuh, odpadna olja, gorivo). Predstavljajo resen vir onesnaževanja. Agregate imajo v 17 kočah, le v sedmih pa je agregat zvočno izoliran.

Odpadne vode

Vode, ki izvirajo v Triglavskem narodnem parku, predstavljajo 20% vodnega potenciala Slovenije. Zato mora biti skrb za čiste vode v gorah in pod njimi stalna. Poleg čezmejnih emisij predstavlja vsaka dejavnost v gorskem svetu potencialni vir onesnaževanja vode. Med onesnaževalci so tudi planinske postojanke. Trinajst planinskih postojank ima odpadne vode speljane v triprekatne greznice, od tod pa v ponikovalnice. Zaprte greznice z občasnim praznjenjem imajo urejene pri sedmih postojankah; pogoj za praznjenje je cestni dostop (cisterne). Pri 14 planinskih postojankah so odpadne vode speljane neposredno v podtalnico. Rešitev oz. ekološka sanacija zahteva širok program: prehod na suhe sanitarije, zmanjšanje porabe vode, zmanjšanje ponudbe hrane in pijače, prepoved pranja perila (že postopoma uveljavljena) in ukinitvev stranišč na vodno izplakovanje.

Tabela 2: NARAVOVARSTVENA ANALIZA PLANINSKIH POSTOJANK (Terenska raziskava, avgust in september 1992)

Zap. št.	Planinska postojanka	A Način oskrbovanja	B Energetska preskrba	C Odpadne vode
1.	Koča na Mangrtskem sedlu	o	oo	o
2.	Zavetišče pod Špičko	+ +/--	oo	--
3.	Dom v Tamarju	o	o	-/--
4.	Mihov dom na Vršiču	o	o	-/--
5.	Koča na Gozdu	o	o	o
6.	Koča v Krnici	o/-	--	-/--
7.	Erjavčeva koča na Vršiču	koča v gradnji, trenutno zaprta		
8.	Tičarjev dom na Vršiču	o	o	-/o
9.	Poštarski dom na Vršiču	o	o	-/o
10.	Koča pri izviru Soče	o	--	--
11.	Pogačnikov dom na Kriških podih	oo	--	o
12.	Aljažev dom v Vratih	o	--	o
13.	Staničev dom pod Triglavom	+/--	--	--
14.	Triglavski dom na Kredarici	+/--	+ +/--	o/--
15.	Kovinarska koča v Krmi	o	-/oo	-
16.	Blejska koča na Lipanci	-	oo	--
17.	Planinska koča na Uskovnici	-/o	o	o
18.	Planinska koča na Vojah	o	--	o
19.	Kosijev dom na Vogarju	-	--	--
20.	Koča na Planini pri Jezeru	-	--	o
21.	Vodnikov dom na Velem polju	+/--	--	--
22.	Dom Planika pod Triglavom	+/--	--	--
23.	Tržaška koča na Doliču	--	--	--
24.	Zasavska koča na Prehodavcih	+/--	+ +/--	--
25.	Koča pri Triglavskih jezerih	+/--	--	o
26.	Koča pri Savici	o	o	o
27.	Dom na Komni	oo	o	--
28.	Koča pod Bogatinom	oo/+	o	--
29.	Planinski dom pri Krnskih jezerih	oo/-	--	o
30.	Dom dr. Klementa Juga v Lepeni	o	o	o
31.	Gomiščkovo zavetišče na Krnu	+/--	+ +/oo/--	--
32.	Zavetišče na Planini Kuhinji	o/-	o	--
33.	Koča na Planini Razor	-/o	--/oo	o
34.	Dom Zorka Jelinčiča na Črni prsti	oo	--/oo	--
35.	Lipovčeva koča v Martuljku	++	oo	--

LEGENDA:

A. NAČIN OSKRBOVANJA	B. ENERGETSKA OSKRBA	C. ODPADNE VODE
a) avtomobil o	a) el. iz omrežja o	a) zaprta greznica (praznijo) --
b) traktor -	b) mala centrala -	b) triprekatna grez. o
c) žičnica oo	c) fotoel. celice ++	c) ponikovalnica --
d) nošnja s konji +	d) plin oo	
e) helikopter --	e) veter +	
f) peš ++	f) agregat --	

o Ekološko sprejemljivo, nima vpliva na prostor	oo Ekološko boljše od o
+ Ekološko sprejemljivo, pozitivno	++ Ekološko boljše od +
- Ekološko nesprejemljivo, negativni vpliv na prostor	-- Ekološko slabše od -

OBISK V TRIGLAVSKEM NARODNEM PARKU

Prostor Triglavskega narodnega parka je odprt. Vstopi vanj so številni, od magistralnih, regionalnih, lokalnih, kmetijskih in gozdnih cest do velikega števila ostalih poti, ki pripeljejo v park. Kontrola obiska je praktično nemogoča. Vemo, da velika večina obiskovalcev območja Triglavskega narodnega parka prihaja v prostor zaradi obiska gora in le malo zaradi parka samega. Javni zavod Triglavski narodni park skupaj s Planinsko zvezo Slovenije ocenjuje, da letno obiše Julijske Alpe 2 milijona ljudi. Zadnja leta je pritisk na Julijce vse večji, zato ocenjujemo, da se številka 2 milijona veča. Toda te ocene so skrajno nezanesljive, zato smo v poletni sezoni 1992 s pomočjo Naravovarstvenonadzorne službe v Triglavskem narodnem parku s štetji avtomobilov in analizami vpisa v planinskih kočah poskušali točneje določiti število obiskovalcev.

Na več točkah, predvsem v Gornjesavski dolini, smo šteli avtomobile ob določeni uri. To je bil le del obiskovalcev tistega dne. S pomočjo analize vpisov v planinske kočje v Vratih, na Vršiču, na Planini Razor in na Komni pa smo prišli tudi do strukture obiskovalcev in tedenskega ter sezonskega nihanja obiska. V območje parka prihaja največ ljudi iz Slovenije (izvemši domačine in Ljubljance), malenkost pred Ljubljanci sledijo tujci, domačinov pa je bistveno manj. Tedenski trend obiska kaže, da število obiskovalcev raste od srede proti koncu tedna, kjer do največjega obiska pride običajno že v petek ali soboto. V nedeljo rahlo upade (ljudje se podzavestno izogibajo nedeljski gneči), prva dva dneva v tednu pa običajno nastopa manjše zatišje. Ta tedenska nihanja so značilnejša na začetku in koncu sezone, v višku sezone pa je obisk praktično ob vseh dnevih enak. Sezonski trend obiska pa kaže, da začetek poletja, to je junija in nekako do 20. julija, še ni tako ugoden za obisk gora. Višek planinske sezone je v avgustu, vključno s prvim tednom septembra; podatki naših štetij in analiz nam to potrjujejo, tedenska nihanja pa so spet izrazitejša v septembru, ko je ob ugodnem vremenu park še vedno zelo obiskan. Na podlagi štetij avtomobilov, analize vpisa v kočah in ocen lahko rečemo, da je poleti 1992 Aljažev dom v Vratih obiskalo 20.000 ljudi ali povprečno 200 na dan, na Vršiču, točneje na prelazu, pa se je to sezono ustavilo 60.000 ljudi ali povprečno 500 vsak dan.

Triglavski narodni park je velik, odprt, nekatere zelo obremenjene točke še niso bile analizirane (Bohinj, Pokljuka, Trenta). Prostor parka je preobremenjen praktično na vseh mestih, ki so dostopna z avtomobili, pa tudi gorski svet predvsem okrog Triglava, Triglavskih jezer, Komne in Krna postaja premajhen za vse, ki obišejo Triglavski narodni park v poletni sezoni.

Priloga 2

IZVLEČEK IZ ZAKONA O TRIGLAVSKEM NARODNEM PARKU (1981)

V izvlečku iz zakona o Triglavskem narodnem parku (Uradni list št. 17/1981) navajamo tiste določbe 12. in 13. člena, s katerimi je sedanja raba prostora neskladna (gl. poglavje 4.1).

12. člen

Na celotne območju narodnega parka je prepovedano:

12. izpuščati onesnažene vode (odpadke) in druge snovi, ki spreminjajo stanje kakovosti voda ali zemljišč;
13. graditi ali rekonstruirati vodnogospodarske objekte in posege v vodotoke in vodna zemljišča, s katerimi se spreminja količina, kakovost, prostorska in časovna razporeditev voda oziroma se spreminjajo naravne razmere na vodnih in priobrežnih zemljiščih, razen v primerih, če to terjajo potrebe oskrbe s pitno vodo, oskrba z vodno energijo manjših območij znotraj narodnega parka oziroma v njegovi neposredni bližini ali ukrepi za omejevanje erozijskih procesov in zavarovanje proti zemeljskim in snežnim plazovom ter poplavam;
16. odvezovati mivko, pesek, prod in kamenje iz vodotokov ter vodnih in priobalnih zemljišč razen za gradbene potrebe znotraj območja narodnega parka ali če take posege narekuje nujno urejanje vodnega režima;
17. odpirati in izkoriščati peskokope, kamnolome in rudne kope za potrebe zunaj območja narodnega parka, razen za potrebe obstoječega obrata za proizvodnjo krede;
18. graditi individualne počitniške hiše ali počitniška stanovanja;
25. presegati maksimalne ravni hrupa 50 Leq (dBA) čez dan in 45 Leq (dBA) ponoči, razen pri opravljanju rednih dejavnosti v narodnem parku in pri reševanju z letali in helikopterji in pri uporabi vojaških letal v izjemnih razmerah ter pri aerosnemanju v okviru geodetskih del.

13. člen

Poleg prepovedi, navedenih v 12. členu tega zakona, je v osrednjem območju narodnega parka prepovedano tudi:

2. spreminjanje oblikovitosti in sestave površja z zemeljskimi deli razen v tlorisu objektov in za potrebe pašništva;
5. graditi smučarske proge in smučarske žičniške naprave ter druge večje rekreacijsko-športne objekte;
6. uporabljati gozdne ceste za javni promet, razen v primerih, ko je to posebej dovoljeno in označeno;
7. presegati maksimalno dovoljene ravni hrupa, 45 Leq (dBA) čez dan in 40 Leq (dBA) ponoči, razen pri opravljanju rednih dejavnosti v narodnem parku in pri reševanju z letali ali helikopterji in pri uporabi vojaških letal v izjemnih razmerah ter pri aerosnemanju v okviru geodetskih del.

POJASNILO

Raziskava je pred natisom doživela več vsebinskih in redakcijskih sprememb in dopolnitev. Kartografsko gradivo (karte 1-7) je bilo pripravljeno že v okviru raziskave, zato vanj popravki niso vnešeni in jih navajamo na tem mestu:

Karta 1:
intenziviranje kmetijstva (nadomesti besedi: intenzivno kmetijstvo)
mineralnih gnojil (nadomesti besedi: umetnih gnojil)

Karta 4:
počitniške hiše (nadomesti besedo: vikendi)

Karta 5:
naslov: Neskladnosti z mednarodnimi definicijami zavarovanih območij IUCN
intenziviranje kmetijstva (nadomesti besedi: intenzivno kmetijstvo)

Karta 6:
kulturna krajina se dopolni z (protected landscape).

Karta 7:
predlog sprememb (nadomesti besedi: II. faza)

Na karti 4 ni označeno območje Zgornje Tolminke (območje z številnimi in prepletajočimi se problemi).